

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Lucie Schmiedová

Kariérové poradenství na základní škole

Career Counseling at Primary School

Praha 2021

Vedoucí práce: Mgr. Tereza Komárková, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 21. března 2021

Lucie Schmiedová

Poděkování:

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Tereze Komárkové, Ph.D. za ochotný přístup ke konzultacím, odbornou pomoc a vstřícnost. Poděkování patří i základním školám, přesněji výchovným poradcům, kteří mi při rozhovoru zodpovídali všechny otázky.

Klíčová slova (česky)

Kariérové poradenství, kvalitativní výzkum, poradenské služby, profese, výchovný poradce, základní škola

Klíčová slova (anglicky):

Career counseling, qualitative research, consulting services, profession, educational consultant, primary school

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na téma kariérového poradenství na základní škole. Základní škola má zásadní vliv při budování profesní orientace. Příprava žáků na další vzdělávací dráhu patří bezpochyby k součásti života jedinců při přechodu na střední školu. Každý žák by měl mít přístup k výchovnému poradci, aby měl možnost setkat se s odborníkem, který bude schopen žáka nasměrovat správným směrem. Nejen z hlediska dovedností, ale i nabídky a poptávky na trhu práce. Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část vychází z odborných literárních zdrojů, která umožňuje nahlédnout do systému kariérového poradenství v kontextu poradenských služeb. Praktická část bakalářské práce analyzuje systém kariérového poradenství na třech vybraných základních školách. Je popsána metodologie, průběh a výsledky realizovaného výzkumu. Praktická část popisuje systém kariérového poradenství na jednotlivých školách z hlediska výchovných poradců. V samotném závěru jsou popsány poznatky z výzkumu, které jsou porovnány s teoretickou částí práce.

Abstract (in English)

The bachelor's thesis is focused on the topic of career counseling at primary school. Primary school has a major influence in building professional orientation. The preparation of pupils for further educational care is undoubtedly part of the life of individuals during the transition to high school. Each student should have access to an educational counselor to meet with an expert who will be able to steer the student in the right direction. Not only in terms of skills, but also supply and demand in the labor market. The bachelor thesis is divided into theoretical and practical part. The theoretical part is based on professional literary sources, which allows insight into the system of career counseling in the context of counseling services. The practical part of the bachelor thesis analyzes the system of career counseling at three selected primary schools. The methodology, process and results of the research are described. The practical part describes the system of career counseling at individual schools in terms of educational counselors. The conclusion describes the findings of the research, which are compared with the theoretical part of the work.

OBSAH

1	ÚVOD	8
2	KARIÉROVÉ PORADENSTVÍ V KONTEXTU PORADENSKÝCH SLUŽEB.....	9
2.1	KARIÉROVÉ PORADENSTVÍ Z HLEDISKA DEFINICE	11
2.2	KARIÉROVÉ PORADENSTVÍ Z HISTORICKÉHO HLEDISKA	13
3	PROFIL VÝCHOVNÉHO PORADCE	16
3.1	PŘEDPOKLADY PRO VÝKON PRÁCE VÝCHOVNÉHO PORADCE	17
3.2	KVALIFIKAČNÍ PŘEDPOKLADY VÝCHOVNÉHO PORADCE.....	18
3.3	ČINNOSTI VÝCHOVNÉHO PORADCE	19
4	PORADENSKÝ PROCES VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ	21
5	KARIÉROVÉ PORADENSTVÍ VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ	22
5.1	KARIÉROVÉ PORADENSTVÍ NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE	25
5.2	PODOBY ČINNOSTÍ KARIÉROVÉHO PORADCE (VÝCHOVNÉHO) NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE	27
5.3	FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VOLBU ŠKOLY	28
5.4	CÍLE KARIÉROVÉHO PORADENSTVÍ NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE.....	28
6	PRAKTICKÁ ČÁST.....	30
6.1	CÍL VÝZKUMU	30
6.2	METODA VÝZKUMU.....	30
6.2.1	<i>Otázky pro rozhovor .....</i>	<i>32</i>
7	VÝSLEDKY VÝZKUMNÉ SONDY	33
7.1	REALIZACE KARIÉROVÉHO PORADENSTVÍ.....	33
7.1.1	<i>Věnovaný čas kariérovému poradenství .....</i>	<i>33</i>
7.1.2	<i>Činnosti kariérového poradenství.....</i>	<i>34</i>
7.1.3	<i>Spolupráce s externími odborníky .....</i>	<i>35</i>
7.1.4	<i>Hlavní přínos a limity kariérového poradenství na dané škole.....</i>	<i>36</i>
7.1.5	<i>Využití služeb kariérového poradenství .....</i>	<i>36</i>

7.1.6	<i>Spolupráce s rodiči</i>	37
7.1.7	<i>Systém kariérového poradenství na základních školách</i>	37
8	KARIÉROVÉ PORADENSTVÍ NA JEDNOTLIVÝCH ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH	40
8.1	ZÁKLADNÍ ŠKOLA 1	40
8.2	ZÁKLADNÍ ŠKOLA 2	41
8.3	ZÁKLADNÍ ŠKOLA 3	42
9	ZÁVĚR VÝZKUMNÉ SONDY	44
10	ZÁVĚR	46
11	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:	48
12	SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	50
13	SEZNAM ZÁKONŮ A VYHLÁŠEK	51
14	SEZNAM ZKRATEK:	52
15	SEZNAM TABULEK:	53
	PŘÍLOHA 1	I
	PŘÍLOHA 2	V

1 Úvod

Kariérové poradenství je nedílnou součástí práce výchovných poradců na základní a střední škole. Vzhledem k náročnosti výkonu práce výchovných poradců vyvstává otázka, do jaké míry se věnují kariérovému poradenství na základní škole, jelikož mají mnoho dalších činností, kterým se musí věnovat. Kariérové poradenství definujeme jako: „komplementární článek komplexního systému podpory mládeže při vstupu do světa vzdělávání a mládeže“ (Knotová, 2014, s. 17).

Bakalářská práce je zaměřena na kariérové poradenství na základní škole, zejména na to, jak takové poradenství vypadá a co to znamená. V teoretické části je popsáno kariérové poradenství v kontextu poradenských služeb a jeho definice, pro lepší pochopení je uvedena historie, která se týká kariérového poradenství. Jedna kapitola je věnována výchovnému poradci, popisu jeho činností a také předpokladů pro výkon práce výchovného poradce. Další kapitoly zasvěcují kariérové poradenství do poradenského procesu ve školním prostředí, je popsáno kariérové poradenství konkrétně na základní škole, tedy jeho průběh, podoby činností ohledně kariérového poradenství a jaké jsou jeho cíle.

Cílem bakalářské práce je popsat celkovou podobu kariérového poradenství, proto jsou v praktické části zahrnuty tři základní školy, přesněji tři výchovní poradci z vybraných základních škol. Pro práci byl vybrán kvalitativní výzkum realizovaný metodou strukturovaného rozhovoru s výchovnými poradci. Výsledky rozhovoru byly přepsány a dále analyzovány. V závěru praktické části jsou shrnuty poznatky kariérového poradenství na daných základních školách.

Téma jsem si vybrala z důvodu nedostatečné informovanosti o úloze kariérového poradenství na základních školách a i z osobního zájmu nahlédnout pod povrch poradenských služeb nabízených školou. Velkou výhodou byl výběr jednotlivých škol, jelikož jsem na každé škole působila v podobě praxe nebo jako student, a tak pro mne byly některé informace na základě mých zkušeností snadno představitelné.

2 Kariérové poradenství v kontextu poradenských služeb

Kariérové poradenství je jednou z poradenských služeb ve školách, které se řídí základním právním předpisem zaměřeným na výkon poradenských služeb vycházející ze školského zákona č. 561/2004 Sb., a to vyhláškou č. 197/2016 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. Zmiňovaná vyhláška změnila vyhlášku z roku 2005, konkrétně vyhlášku č. 72/2005 Sb. (MŠMT, 2020).

V resortu školství jsou poradenské služby poskytovány výchovným (kariérovým) poradcem, třídním učitelem, školním metodikem prevence, školním psychologem či speciálním pedagogem. Mimo resort školství jsou poradenské služby poskytovány v resortu práce a sociálních věcí, dále ve sféře soukromé (MŠMT, 2020). Třídní učitel jako první registruje řadu vznikajících problémů, jenž musí následně řešit. Problémy týkající se vztahů ve třídě, poklesu výkonnosti jednotlivých žáků, objevujících se poruch učení či chování. Následně iniciuje debaty s rodiči či zákonnými zástupci, navrhuje, jak se má dále pokračovat, spolupracuje s odborníky, se školním psychologem či výchovným poradcem. Pokud má třídní učitel ve třídě asistenta pedagoga, tak i ten se podílí na tomto procesu. V každé škole musí být výchovný poradce, školní psycholog a školní metodik prevence, tito lidé spolu úzce spolupracují při diagnostické činnosti (Vališová et al., 2012).

Za poskytování poradenských služeb ve školách je zodpovědný ředitel školy. Služby jsou bezplatné. Poskytované služby se zaměřují na prevenci sociálně patologických jevů, prevenci školní neúspěšnosti, výchovný poradce a pedagog poskytují informace při volbě budoucí vzdělávací dráhy, dále poskytují informace ohledně profesního uplatnění. Ve školství jsou poradenské služby poskytovány v pedagogicko-psychologickém poradenství, výchovném poradenství, kariérovém poradenství a speciálně-pedagogickém poradenství (Knotová, 2014).

Systém poradenských služeb je postaven na spolupráci školních poradenských pracovišť a školských poradenských pracovišť, zejména pro výkon ústavní nebo ochranné péče. Do školských poradenských pracovišť patří pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra. Celkově poradenské služby ve školách pomáhají dětem, žákům, studentům, nabízejí také odbornou pomoc zákonným zástupcům. Ve školách jsou poradenské služby zaměřeny na prevenci školní neúspěšnosti, primární prevenci sociálně

patologických jevů, kariérové poradenství zahrnující vzdělávací, informační a poradenskou podporu pro profesní uplatnění či další vzdělávací cestu, odbornou pomoc při integraci a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, žáků z jiného kulturního prostředí či se sociálním znevýhodněním, na péči o vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných, průběžnou a dlouhodobou péči o žáky s výchovnými či výukovými obtížemi a vytváření předpokladů pro jejich snižování (Knotová, 2014).

Pedagogicko-psychologické poradny (PPP) jsou zřizovány dle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Podle vyhlášky č. 197/2016 Sb. „pedagogicko-psychologické poradny poskytují služby pedagogicko-psychologického a speciálně pedagogického poradenství a pedagogicko-psychologickou a speciálně pedagogickou pomoc při výchově a vzdělávání žáků“ (vyhláška č. 197/2016 Sb.). V kompetenci pedagogicko-psychologických poraden je i kariérové poradenství, jedná se zejména o pomoc žákům základních a středních škol při volbě dalšího vzdělávání či profesní dráhy (Hlad'o, 2008). „PPP prostřednictvím diagnostiky, konzultací a individualizovaných návrhů přispívá mimořádně nadaným žákům k dalšímu rozvoji jejich intelektuálních předpokladů či uměleckých vloh a zároveň napomáhá při vytváření podmínek pro komplexní edukaci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, respektive podporuje integraci jedinců se zdravotním postižením nebo zdravotním či sociálním znevýhodněním do škol běžného vzdělávacího proudu“ (Jedlička et al., 2018, s. 364). Dále PPP navrhuje podpůrná opatření, poradenští pracovníci zajišťují žákům také kariérové poradenství, poskytují krizovou poradenskou intervenci. PPP nabízí pomoc zákonným zástupcům, poskytuje informační a poradenské služby či metodickou podporu, čímž je myšlena pomoc pedagogickým pracovníkům, ta se může týkat tématu pomoci při práci s žáky s osobnostními, socializačními a školními problémy (Jedlička et al., 2018).

Speciálně pedagogická centra (SPC) zprostředkovávají diagnostické a poradenské služby pro žáky se zdravotním postižením a žákům integrovaných do běžných typů škol. Spolupracují se zákonnými zástupci a jedinci se zdravotním postižením na přípravě do školy, kdy musí zvládnout povinnou školní docházku. SPC se podílí na rozřazování žáků do vhodných typů škol, dále poskytuje kariérové poradenství v oblasti péče o žáky znevýhodněné nebo zdravotně postižené (Vališová et al., 2012). SPC se rozdělují do několika typů pracovišť: SPC poskytující služby žákům s autismem, SPC pro žáky s tělesným postižením, SPC pro žáky s mentálním postižením, SPC pro žáky s vadami řeči, SPC pro žáky se sluchovým postižením, SPC pro žáky se zrakovým postižením, SPC

poskytující služby žákům hluchoslepým a SPC poskytující služby žákům s více vadami. V dnešní době jsou speciálně pedagogická centra schopna poskytovat odbornou pomoc i pro více typů postižení či zdravotních znevýhodnění (Jedlička et al., 2018). „Speciálně pedagogická centra připravují dle svého zaměření odborné podklady pro nastavení podpůrných opatření pro žáky s mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, žáky s vadami řeči, se souběžným postižením více vadami či pro jedince s autismem a pro zařazení takových dětí či dospívajících do určitých typů škol, případně na základě komplexních vyšetření zdůvodňují návrhy na jejich přeřazování jinam, školám poskytují na jejich vyžádání potřebnou informační a metodickou podporu“ (Jedlička et al., 2018, s. 366).

„V rámci působnosti MŠMT existují další zařízení, která poskytují poradenské, diagnostické a nápravné služby, především u dětí a mládeže s významnými výchovnými problémy, případně dětí rodičů, kteří se ocitli v situaci, kdy nejsou schopni zabezpečovat adekvátní výchovnou péči. Jejich činnost je upravena zákonem č.383/2005 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Vzhledem k zaměření textu jim nebude věnována detailní pozornost“ (Vališová et al., 2012, s. 337).

2.1 Kariérové poradenství z hlediska definice

Kariérové poradenství, neboli profesní poradenství, je charakterizováno jako „komplementární článek komplexního systému podpory mládeže při vstupu do světa vzdělávání a mládeže“ (Knotová, 2014, s. 17). Autorka Knotová ve své knize zahrnuje definici kariérového poradenství autorky Freibergové (2005), která vymezuje kariérové poradenství jako „systém poradenských služeb, jejichž cílem je pomáhat jednotlivcům jakéhokoli věku při rozhodování v otázkách vzdělávání, profesní přípravy, volby zaměstnání a při rozvoji kariéry v kterékoli fázi života“ (Knotová, 2014, s. 17). Další definicí se vyznačuje kariérové poradenství jako „pomoc lidem ujasnit si cíle a touhy, porozumět vlastní identitě, činit uvědomělá rozhodnutí či jednat a zvládat změny zaměstnání, ať už plánované nebo neplánované“ (Hansen, 2007, s. 1). Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj definuje kariérové poradenství pomocí materiálu Analýza strategií kariérového poradenství (Career Guidance Policy Review) jako „služby

a aktivity zaměřené na pomoc jednotlivcům libovolného věku a v jakékoli fázi jejich života při výběru jejich školního a odborného vzdělávání a zaměstnání a při zvládnutí jejich profese“ (Hansen, 2007, s. 1). Kariérové poradenství zahrnuje řadu informačních, poradenských, diagnostických, motivačních a vzdělávacích činností, které mají stejný cíl a to pomoc jedinci při rozhodování o další vzdělávací a profesní dráze (Hamadová, 2010).

Podle autorky Scherrerové kariérové poradenství představuje jednu z poradenských aktivit, díky které se navozuje způsobilost jedince pro aktivní, samostatné a racionální řešení profesně orientačních problémů. Mezi profesně orientační problémy se řadí profesní dilemata, profesní rozhodování a kariérové volby, čímž se rozumí proces zahrnující rozhodování o volbě studia či přípravy na povolání. Při výběru povolání vyplývá na povrch individualita klienta v souladu s jeho předpoklady a zájmy. V procesu kariérového poradenství jsou propojeny aspekty individuálně poradenské, společensko-ekonomické, politické, sociologické a právní. Proto se toto poradenství jeví jako multidimenzionální poradenská činnost. Kariérové poradenství lze chápat jako týmovou profesi, která se řídí etickými zásadami, profesionálními standardy a praktickými kompetencemi. Zároveň lze kariérové poradenství chápat jako individuální proces pomáhající jedincům koncipovat reálné profesní cíle, připravit se na první výběrové řízení do zaměstnání (Scherrerová, 2003).

Kariérové poradenství je dlouhodobá záležitost, která neprobíhá pouze v posledním ročníku ZŠ. Představuje činnost, při které výchovný poradce poskytuje informace o formách dalšího studia žákům a jejich rodičům či zákonným zástupcům. Tato informační činnost zahrnuje například zprostředkování informací o přípravných kurzech k dalšímu studiu, přijímacích zkouškách, dnech otevřených dveří a dalších aktivitách škol (Čáp et al., 2009, s. 121)

Pod kariérové poradenství se vztahují aktivity a služby, které jsou v České republice poskytovány v rámci formálního vzdělávání na základních, středních a vysokých školách či v okruhu veřejných služeb, tedy sociální služby, školská poradenská zařízení a služby zaměstnanců Úřadu práce České republiky. Kariérové poradenství se poskytuje i v rámci sektoru soukromého, do něhož patří soukromé podniky či různá firemní prostředí (Knotová, 2014). „Kariérové poradenství je v těchto sférách obvykle kumulováno s dalšími činnostmi, nebo dokonce přímo integrováno do jiných činností, což na jedné straně vede k „optickému“ poddimenzování nabídky služeb kariérového poradenství, ale na druhé straně se aktivity či služby kariérového poradenství nabízí „pod jiným názvem“, a to

paralelně vedle sebe bez jasně specifikované vzájemné provázanosti a často i bez koncepční vize“ (Knotová, 2014, s. 163).

Kariérové poradenství představuje pro výchovné poradce hlavní oblast činnosti. Kariérové poradenství, dříve označováno jako profesní poradenství, tvoří od druhé poloviny dvacátého století stálou složku náplně práce výchovných poradců na všech školách v České republice. V Evropě panuje shoda v tom, že „kariérové poradenství představuje soubor aktivit, které pomáhají jednotlivcům v každém věku a v každém bodě jejich života při rozhodování v oblasti formální vzdělávání, v dalším profesním vzdělávání i ve vztahu k zaměstnání a pomáhají při rozvoji schopností řídit a plánovat svou kariéru“ (Knotová, 2014, s. 162). Jedná se o rychle rozvíjející se skupinu aktivit a služeb. Na kariérové poradenství je nahlíženo jako na prostředek rozvoje každého jedince. S postupným prosazováním konceptu celoživotního učení i celoživotního poradenství se kariérové poradenství rozšířilo o pedagogický rozměr, který klade důraz na výchovu a vzdělávání, jejichž záměrem je rozvíjet u jednotlivců v jakémkoli věku specifické dovednosti a kompetence, které mu ukáží cestu, jak řídit a jak plánovat svou budoucí kariéru či profesi (Knotová, 2014).

2.2 Kariérové poradenství z historického hlediska

Historicky první poradna pro volbu povolání vznikla v Bostonu roku 1908 na popud amerického profesora Franka Parsonse. V roce 1909 vznikla na Harvardské univerzitě také první psychotechnická poradna, ta však byla velmi kritizována a po mezinárodním kongresu v Londýně roku 1956 se pojem psychotechnika v psychologii přestal používat. Předpokladem rozvoje psychotechniky bylo určení vlastností, které jsou klíčové pro výběr profese a zavedení zkoušek pro určení způsobilosti k výkonu povolání. Hnutí psychotechniky vycházelo z principu vztahu osobnosti a povolání. Pro profesní poradenství z tohoto principu platilo, že kvantifikovanou strukturu schopností, zájmů a právě osobnostních rysů je možno klást do primitivního vztahu se strukturou pracovních požadavků a příležitostí. První česká poradna pro volbu povolání vznikla v roce 1919 v Brně. V této poradně budoval psychotechnické oddělení významný český pedagog Otakar Chlup. Nejčastěji poradny pro volbu povolání vznikaly při úřadech, v institucích sociálně zdravotních a ústavech (Kohoutek, 1998).

Zlatý věk zájmu o poradenství byl na začátku dvacátého století ve dvacátých a třicátých letech, od konce padesátých let se začal budovat systém profesního poradenství a byla mu věnována pozornost (Kohoutek, 1998). V západních zemích byl vývoj kariérového poradenství nepřetržitý. Vývoj českého kariérového poradenství byl přerušen kvůli komunistickému puči v únoru roku 1948, známému jako Vítězný únor (Scherrerová, 2003). Vývoj byl přerušen z důvodu mylné myšlenky, že poradenství pro volbu povolání brání rozvoji ekonomiky. Pracovníci v odborech považovali poradenství pro volbu povolání za činnost, která by jim komplikovala práci (Kohoutek, 1998).

Kvůli změně společensko-politického systému se po roce 1948 předpokládalo, že se zamezí sociálním a výchovným problémům a nebude třeba poradenských služeb. Po několika letech vznikla ve druhé polovině padesátých let (1958) první psychologická poradna pro děti v Brně. Tato poradna spolupracovala s učiteli, lékaři a patřila k výukovým pracovištím filozofické fakulty brněnské univerzity. Postupně se poradny začaly zaměřovat na problémovou mládež a výchovu k volbě povolání. Začalo se rozvíjet kariérové poradenství. Výchova k volbě povolání se orientovala podle tehdejších preferovaných politicko-ekonomických představ (Knotová, 2014).

„Od roku 1959 se kolegium Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČSR zabývalo přípravou mládeže na aktivní přístup k formování, plánování a řízení profesní kariéry se zřetelem k jejich pracovnímu uplatnění“ (Scherrerová, 2003, s. 12). V roce 1960/1961 bylo pokusně započato pojetí výchovy k povolání na vybraných třiceti školách v ČSR na základě usnesení Kolegia MŠMT ČSR. Pozornost směřovala k profesní orientaci mládeže. Experiment potvrdil správnost myšlenky určit koordinací kariérového poradenství v pojetí výchovy k aktivnímu přístupu ve formování, plánování a řízení profesní kariéry mládeže specializovaného školního poradenského pracovníka. Dotyčný musel splnit kritérium poradenské kvalifikace a stát se výchovným poradcem. Byl navržen plán studia výchovných poradců na vysoké škole. Studium výchovného poradenství bylo zahájeno na Karlově Univerzitě, na pedagogické fakultě, v roce 1965. V roce 1973 vznikla první poválečná pedagogicko-psychologická poradna s částí kariérového poradenství v Praze 6. Po dobu uplatňování komunistické totální moci byla realizace kariérového poradenství podkopávána tezí o socialistické společnosti. V socialistické společnosti se plánování profesní kariéry nevyskytovalo. Práce s klientem v oblasti kariérového poradenství byla součástí systému pedagogicko-psychologického poradenství ve školském resortu, mohla se také vykonávat v rámci státem vlastněných

vzdělávacích zařízeních. Kariérové poradenství se za doby socialistické ČSR realizovalo v podobě byrokracie a administrativy. Přínosem pro kariérové poradenství byl zákon o vysokých školách z roku 1989, veřejné vysoké školy musely všem svým posluchačům poskytovat poradenské služby (Scherrerová, 2003).

V roce 1994 byl Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy založen Institut pedagogicko-psychologického poradenství České republiky. V tomto roce byl ministr školství, mládeže a tělovýchovy Petr Piňha (Kohoutek, 1998). „Činnost byla od počátku zaměřena na poskytování služeb a metodických rad v oblasti pedagogicko-psychologické, speciálně-pedagogické a volby vzdělávací dráhy. V roce 2007 byla činnost IPPP rozšířena na koordinační, koncepční, centrálně metodický, vzdělávací a informační pracoviště. V souvislosti s koncepčními a organizačními změnami na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy byla činnost IPPP na konci roku 2011 převedena pod nově vzniklou instituci Národní ústav pro vzdělávání, který sloučil jak IPPP, tak Národní ústav odborného vzdělávání i Výzkumný ústav pedagogický“ (Knotová, 2014, s. 12).

3 Profil výchovného poradce

Pro činnosti ohledně výkonu kariérového poradenství či poradenství výchovného je výchovný poradce na školách jednou z klíčových osob. Role výchovného poradce je vymezena vyhláškou Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy č. 197/2016 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Na výkonu jeho funkce záleží přednostně na jeho osobnostních a motivačních vlastnostech (Hamadová, 2010). Výchovný poradce je tradičním poskytovatelem poradenských služeb na základních a středních školách (Knotová, 2014).

Funkci výchovného poradce zastává jeden učitel ze školy, většinou absolvent specializovaného postgraduálního studia. Jedna z primárních funkcí výchovného poradce je kariérového poradenství, jeho další funkce spočívá v pomoci při řešení výukových a výchovných problémů žáků ve spolupráci s učiteli, rodiči, pedagogicko-psychologickými poradnami, metodicky pomáhá učitelům při diagnostice žáků (Vališová et al., 2012). Výchovný poradce je sice učitel školy, ale především významným poradenským pracovníkem, úzce spolupracuje s vedením školy, s nímž projednává fungování poradenských služeb. Kvalitu jím poskytovaných poradenských služeb ovlivňuje vedení školy, jelikož vytváří vhodné podmínky pro odpovídající činnost (Knotová, 2014). Odborná literatura se shoduje v tom, že funkci výchovného poradce realizuje jeden učitel ze školy po splnění postgraduálního studia a určité doby učitelské praxe.

Pro výkon této profese je méně podstatné, ale přesto důležité dostatečné materiální zabezpečení činnosti výkonného poradce. Výchovný poradce vede schůzky s žáky či s ostatními kolegy, tak i s rodiči, proto by měl výchovný poradce mít samostatnou místnost, neboli pracovnu, vybavenou pro pohodlné jednání. Místnost by měla působit bezpečným dojmem. Důležitý je například vhodný výběr a postavení nábytku, kupříkladu umístit do pracovny kulatý stůl, u kterého není žádné privilegované místo, všichni u stolu jsou si rovni. Samozřejmostí by mělo být dobré internetové připojení, tiskárna, prostor pro vytváření dokumentace, kterou si výchovný poradce vede (Knotová 2014).

3.1 Předpoklady pro výkon práce výchovného poradce

Předpoklady pro výkon funkce výchovného poradce stanovuje zákon o pedagogických pracovnících č. 563/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, (MŠMT, 2016). „Mezi obecné předpoklady pro výkon této funkce řadíme plnou způsobilost k právním úkonům, odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost, znalost českého jazyka“ (Čáp et al., 2009, s. 2).

„Úspěšná poradenská činnost a účelná spolupráce rodiny se školou do značné míry závisí na cíleném profesním i osobnostním rozvoji učitele.“ (Vališová et al., 2012, s. 337). Poradenská i učitelská profese klade na jedince velké nároky, tudíž je možnost navštívit a využít odbornou pomoc, například využívání coachingu. Ten napomáhá stanovit základní cíle vlastního profesního směřování, velmi významné může být získání podpory, která působí v prevenci syndromu vyhoření (Vališová et al., 2012).

Předpokladem pro úspěšný výkon práce výchovného poradce je dodržování profesních zásad, rozvíjení profesních a znalostních dovedností. Při výkonu poradenské činnosti hraje důležitou roli i osobnost učitele (poradce). Poradce by měl být empatický, měl by se umět vžít do nelehké situace žáka a rodiny, vždy by měl jednat ve prospěch klienta a v žádném případě ho nevyužívat, měl by být schopen ovládat své emoční stavy, měl by podporovat pozitivní klima a komunikaci ve školním prostředí (Vališová et al., 2012). Osobnost poradce má zřejmý vliv na utváření atmosféry. „Bylo prokázáno, že existuje korelace mezi intenzitou vlastností poradce, potřebných pro jejich úspěšnou práci a mezi kvalitou atmosféry, kterou vytváří ve prospěch klientů.“ (Drapela, Hrabal, 1995, s. 9). V průběhu poradenského procesu ve školních či školských zařízeních mají jedinci získat pocit bezvýhradné akceptace a psychologického bezpečí, tudíž by měl poradce vzbuzovat pocit důvěry (Drapela, Hrabal 1995).

Poradce musí být kompetentní odborník vzděláním, nestranností, objektivitou, nesmí si brát věci osobně a vždy by měl zachovat profesionalitu. Mezi profesní zásady patří dodržování etických zásad, to znamená, že veškeré informace, jež byly získány pro naplnění výchovně-vzdělávacích cílů, jsou tajné. Další zásadou je profesní kompetence, neboli znalost vlastních profesních možností a limitů. Mezi další profesní zásady patří překonávání předsudků a mýtů ve vzdělávání, je třeba brát na zřetel na žáky z rozdílných sociokulturních prostředí. Rozvoji v oblasti znalostí a dovedností by se měl výchovný poradce aktivně věnovat. Do zmiňované oblasti patří sebevzdělávání, jež tvoří nedílnou

součástí činnosti výchovného poradce, kde se jedná o soustavné doplňování informací. Mezi klíčové dovednosti patří umění odhadnout své schopnosti, při obtížném řešení daného problému se nestydět obrátit na specializovaná pracoviště. Dále se do oblasti znalostí a dovedností zařazuje snaha o účinnou spolupráci s rodiči a žáky, zvládnutí vedení konstruktivního rozhovoru, znalost profesních situací i postupů, jak situaci řešit, sledování nápadností ve verbálních i neverbálních projevech žáků, analýza výkonů a výtvorů žáků, monitorování vztahové sítě třídy, nepodceňování problémů, využití didaktických testů k analýze výkonů žáků, analytické myšlení, dobrá orientace v prostředí a znalost v poradenských metodách. Pro vlastní prevenci syndromu vyhoření by se měl výchovný poradce účastnit supervizií a coachingů, kdy jde o využití podpory a zkušeností od kolegů. Poradce by měl dodržovat zásady duševní psychohygieny, oddělovat osobní záležitosti od práce (Vališová et al., 2012).

3.2 Kvalifikační předpoklady výchovného poradce

„Podmínkou pro zachování úrovně poradenských služeb poskytovaných ve škole je, aby byly poskytovány plně kvalifikovanými odborníky.“ (Čáp et al., 2009, s.22).

Kvalifikační předpoklady pro výchovného poradce stanovuje zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů. Pro výkon profese výchovného poradce je nutné splnit kvalifikační předpoklady, tedy postgraduální studium výchovného poradce. Jeho studiem absolvent získá specializaci zaměřenou na okruh pedagogiky, speciální pedagogiky a psychologie. Touto specializací je jedinec uschopněn vykonávat specializované metodologické činnosti výchovného poradce. Studium výchovného poradce se praktikuje v rámci celoživotního vzdělávání na vysoké škole v rozsahu 250 hodin. Z 250 hodin je 30 hodin přičleněno k praxi, jedná se o působení na určitých stážích. Studium je na dva roky, tedy čtyři semestry. Podmínkou pro přijetí ke studiu výchovného poradce je vysokoškolské vzdělání magisterského typu s pedagogickým zaměřením. Zakončení studia je prostřednictvím obhajoby písemné práce a zkoušky před komisí (Hamadová, 2010).

Výchovný poradce je absolventem kvalifikačního studia výchovného poradenství akreditovaného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. MŠMT vydalo Standard studia pro výchovné poradce, tímto standardem se řídí organizace, které poskytují možnost vzdělávání výchovných poradců. Kurz poskytovaný organizací může být akreditovaný

MŠMT pouze tehdy, pokud splňuje všechny nároky zmíněného standardu. Standard studia vzešel v platnost 1. ledna roku 2009. Jestli učitel vykonává funkci výchovného poradce bez dalšího vzdělávání, vzdělání si musí doplnit v rámci kurzů celoživotního vzdělávání. Tyto kurzy jsou poskytovány pedagogickými a filozofickými fakultami (Čáp et al., 2009).

Výchovný poradce se při své činnosti setkává s důvěrnými údaji, tudíž je nezbytně nutné respektovat a dodržovat Etický kodex výchovných poradců schválený Asociací výchovných poradců roku 2008 (Knotová, 2014).

3.3 Činnosti výchovného poradce

Standardní činnosti výchovného poradce určuje vyhláška č. 197/2016 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. Vyhláška určuje standardní činnosti výchovného poradce v poradenské oblasti, v oblasti metodické i informační (Knotová, 2014).

Veškeré činnosti vykonává výchovný poradce ve škole, s přihlédnutím na množství tříd v dané škole je možné funkci výchovného poradce vykonávat ve dvou pracovnících. Počet výchovných poradců na dané škole je určen podle počtu tříd (Hamadová, 2010).

Náplní práce výchovného poradce je činnost kariérového poradenství a poradenská pomoc při rozhodování o další vzdělávací a profesní cestě žáků. Pozornost se musí věnovat také poskytování kariérového poradenství žákům jiného než českého původu s ohledem na jejich speciální vzdělávací potřeby (Čáp et al., 2009). Další činností je vyhledávání a orientační šetření žáků, kdy je zapotřebí zvláštní pozornost a je třeba připravit návrhy pro péči o tyto žáky. Zařizování speciálních vzdělávacích potřeb pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami je činnost, která je v dnešní době nutností. Další činností je příprava podmínek pro žáky se zdravotním znevýhodněním, postižením, koordinovat poskytování služeb těmto žákům školou i školskými poradenskými zařízeními. Z hlediska informační činnosti pro žáky, ale i pro zákonné zástupce či ostatní pedagogy, jsou velmi důležité informační a metodické činnosti. Do této skupiny činností lze zařadit metodickou pomoc, zejména pro pedagogické pracovníky školy v otázkách kariérového rozhodování žáků, práce s nadanými žáky, žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, a v případě individuálních vzdělávacích plánů jedinců. Do informačních činností patří zprostředkování informací o činnosti nejen školy, ale i o školských poradenských zařízeních v regionu, jaká je jejich specializovaná činnost, čemu se přednostně věnují a o možnostech využívání

jejich služeb. Dále výchovný poradce v této oblasti praktikuje dohled nad odbornými zprávami, ukládá informace o jedincích v poradenské péči v jiných dalších poradenských zařízeních, poradce se stará o ochranu osobních údajů. Výchovný poradce má v kompetenci navrhnout a realizovat opatření, o kterých musí vést písemné záznamy umožňující předložit rozsah a obsah činností (Knotová, 2014).

„Výchovný poradce většinou provádí diagnostiku tříd, vede diagnostické rozhovory s jednotlivými žáky a jejich rodiči.“ (Čáp et al., 2009, s. 83).

Poradenské činnosti, které jsou praktikovány ve školním prostředí, poskytuje převážně výchovný poradce. „Aplikace jednotlivých forem poradenské činnosti je vždy závislá na aktuální situaci, povaze řešeného problému i vlastní odborné erudici.“ (Vališová et al., 2012). Ve školním prostředí jsou nejčastější podoby poradenské činnosti ve formě telefonické schůzky, osobní konzultace a třídní schůzky. Vyjmenované formy činností sestávají z přímého návrhu řešení daných situací, seznámení s cíli, průběhem a výsledky činnosti. Mezi další formy patří telefonická a osobní krizová intervence, jedná se o poskytnutí emoční podpory, uklidnění, zajištění další potřebné pomoci, prvotní zásah v neodkladných případech. Popřípadě nastává kontaktování orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Individuální a skupinové (týmové) poradenství jsou jednou z dalších forem poradenských činností. Tato forma představuje dlouhodobější spolupráci s jedincem či skupinou, aplikace dlouhotrvající spolupráce by se měla odrazit ve schopnostech žáka i rodiny orientovat se v řešení a postupu situace (Vališová et al., 2012).

„Kariérové poradenství má vysoké nároky na výchovného poradce z hlediska informovanosti. Často je od něj vyžadováno poskytování informací o středních školách, např. o požadavcích na přijetí, úrovni vzdělání na dané škole a podobně. Z tohoto důvodu musí být výchovný poradce dobře informován o středních školách, a proto se výchovní poradci často účastní tzv. burz či veletrhu SŠ.“ (Čáp et al., 2009, s. 122).

Výchovný poradce má možnost spolupracovat s místním informačním a poradenským střediskem. Z ankety mezi členy Asociace výchovných poradců a Informačního poradenského střediska (IPS), která byla provedena roku 2011, vyplývá, že z padesáti poradců považuje služby IPS za nepostradatelné 66 % respondentů (Knotová, 2014).

4 Poradenský proces ve školním prostředí

„Poradenské působení ve škole je nutno nahlížet jako vzájemně navazující a posloupný sled činností, vedoucích k ohraničení problémů, nalezení adekvátních metod, postupů k jejich zvládnutí, hodnocení dosažených výsledků a naplnění stanovených cílů.“ (Vališová et al., 2012, s. 339).

Poradenský proces, ať už s počínající výchovně-vzdělávací činností či kariérovým poradenstvím v roli výchovného poradce, vždy začíná prvotním kontaktem, kdy se poradenský proces zahajuje. Počátek kontaktu navazuje žák a rodič (zákonný zástupce), i učitel a výchovný poradce. Během poradenského procesu je sestaven poradenský kontrakt, určí se časový harmonogram, vymezí se hlavní cíl spolupráce a způsoby hodnocení. V průběhu procesu jsou využívány optimální metody a přístupy, postupy odpovídající řešené problematice, výchovný poradce zobrazuje průběžné hodnocení. V případě dosažených stanovených cílů je poradenský proces ukončen. Pokud školní poradenský proces přesahuje rámec běžné situace, je na zvážení školy podání návrhu specializovaného zařízení, s tím musí samozřejmě souhlasit zákonný zástupce (Vališová, et al., 2012).

Poradenský proces má určité fáze, které nelze přeskocit. Při prvním setkání je nutné vytvořit pocit bezpečné atmosféry, nejčastější metodou ve školním prostředí je rozhovor, při kterém se konstruuje plán, jak se bude postupovat. Proces většinou ukončuje sám poradce po posouzení, jestli byly naplněny cíle řešeného problému či řešené situace (Gábura, Pružinská, 1995).

Zkušenosti a čas ukázaly, že skutečné podmínky nedovolují na českých školách, aby výchovní poradci poskytovali poradenské služby v rámci poradenského procesu v žádoucí kvalitě a rozsahu (Knotová, 2014).

Pro poradenský proces ve školním prostředí, který je nejčastěji formou rozhovoru, je důležité naslouchání. Jeho hlavní složkou je opravdové vnímání studenta. Poradce by měl sám vědět, kdy studenta přerušit z důvodu odbíhání od tématu či častého opakování. K aktivnímu naslouchání napomáhá udržování očního kontaktu. Pokud poradce s něčím souhlasí, měl by to dát jasně najevo, například lehce přikyvovat hlavou. Aktivní naslouchání je velice podstatné i pro studenty, jedinec musí pochopit, co se mu snaží poradce sdělit (Gábura, Pružinská, 1995).

5 Kariérové poradenství ve školním prostředí

Ve školním prostředí je kariérové poradenství poskytováno především výchovným poradcem, ale i učiteli. Kariérové poradenství či výchova bývá začleněno do učebních osnov na různých typech a stupních škol. V zemích OECD je kariérové poradenství nejčastěji nabízeno v prvním ročníku středních škol, ale v některých zemích, jako například v České republice, kariérové poradenství začíná již na základních školách (Hansen, 2007).

„Školský poradenský systém je orientován na poradenství žákům, studentům a rodičům při úvahách o změně či volbě dalšího vzdělávání i při profesní orientaci a na přípravu ke vstupu na trh práce. Atributem školského poradenského systému je široká dostupnost a schopnost oslovit a uspokojit co největší část cílové populace“ (Hlad'o, 2008).

Kariérové poradenství, či jiné podoby poradenství, může vykonávat i sám ředitel školy. Dle výroční zprávy za rok 2019/2020 se na základních školách věnovalo 7,4 % ředitelů výchovnému a kariérovému poradenství v dalším vzdělávání ředitelů základních škol.

Tabulka 1: Další vzdělávání ředitelů základních škol (2019/2020)

Oblast dalšího vzdělávání	Podíl (%)
Řízení pedagogického procesu	64,3
Organizační řízení školy	58,1
Ekonomická a finanční oblast	56,1
Legislativní oblast (právní předpisy)	77,9
Vlastní manažerské dovednosti	34
Rozvoj lidských zdrojů	35,2
Personalistika	11,2
Vědomosti a znalosti v předmětech, které vyučují	32,5
Metody a formy výuky, pedagogické kompetence	36,5
Podpora rozvoje gramotností a klíčových kompetencí	26,3
Individualizace vzdělávání, pedagogická diagnostika	16,9
Chování žáků a vedení třídy	20,3
Prevence a projevy rizikového chování žáků	29,3
Bezpečnost a ochrana zdraví	36
Vzdělávání žáku se SVP	37,5
Společné vzdělávání	20,3
Výuka v multikulturním prostředí (vícejazyčném)	4,2
Dovednosti v oblasti ICT	18,4
Dovednosti v oblasti cizích jazyků	14,9
Zájmové a neformální vzdělávání	5,7
Výchovné poradenství (vč. Kariérového)	7,4
Spolupráce se zákonnými zástupci žáků	18,6
Jiná oblast	8,9

(zdroj: ČŠI, 2019,2020)

Tabulka poukazuje na podíl dalšího vzdělávání ředitelů základních škol. Z tabulky vyplývá, že výchovné poradenství, včetně kariérového, se umístilo na třetím místě od konce. Ředitelé se musí vzdělávat v jiných pro ně důležitějších oblastech, aby zaručili správný chod školy, a tak je jasné, že výchovnému (kariérovému) poradenství se téměř nevěnují. Při zajištění nezbytných záležitostí pro správné fungování školy mají ředitelé škol navíc i své vyučovací hodiny a při těchto všech aktivitách na výchovné (kariérové) poradenství ani čas nezbyvá.

Kariérové poradenství je na školách zprostředkováváno většinou ve skupinách v podobě vyučovacích předmětů, například volba povolání. Mimo vyučovací předměty je vhodné i pořádání besed ve škole s odborníky z praxe, s pracovníky úřadu práce, s pracovníky z pedagogicko-psychologické poradny či s jednotlivými podnikatelskými subjekty. Praktické vyučování může mít podobu různých exkurzí. Důležitým zdrojem informací jsou také informační materiály na nástěnkách ve třídě či na chodbách v areálu školy (Knotová, 2014).

Pro kariérové poradenství vykonávané ve školním prostředí bývá nejčastější otázkou volba povolání. Žáci přicházejí s žádostmi o informace o dalších možnostech studia, doporučení dalšího vhodného studijního oboru. Volba povolání představuje dlouhodobý proces. Proces obsahuje složité kroky při otázce rozhodování týkající se pracovního uplatnění či další vzdělávací sféry. Kariérové poradenství poskytuje informační, poradenské, diagnostické, motivační a vzdělávací činnosti (Hlad'o, 2008).

„Poskytování kariérových informací nabývá na důležitosti v souvislosti se zvětšujícím se množstvím informací i v důsledku rychlého zastarávání informací, v souvislosti s rozšiřováním vzdělávacích příležitostí a diverzifikací vzdělávacích cest nebo v důsledku změn na trhu práce a v možnostech pracovního uplatnění“ (Knotová, 2014, s. 167). Kariérové informace se zprostředkovávají žákům i zákonným zástupcům. Týkají se vzdělávacích příležitostí zahrnující poskytovatele vzdělávání, trhu práce o současných trendech vývoje, dále se týkají charakteristik povolání, pracovního práva, podmínek zaměstnávání v zahraničí, práv a povinností uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadu práce, volných pracovních míst, možnosti využití finančních příspěvků a stipendií (Knotová, 2014).

Při poradenském procesu ve školním prostředí ohledně kariérového poradenství je pro výchovného poradce důležitá kompetentnost. Takový poradce může poskytovat pouze určité kvalifikace, které se odvíjí od jeho vzdělání a osobní zkušenosti, čímž si stanoví vlastní profesionální hranice (Scherrerová, 2003).

Pro systém kariérového poradenství ve školním prostředí je užitečné zapojení se například do projektu, který poskytuje informačně vzdělávací středisko. Informačně vzdělávací středisko nabízí pro školy spolupráci při tvorbě a realizaci koncepce kariérového poradenství (spolupráce škol a firem, rozvíjení kompetencí žáků i pedagogického sboru). Nabízejí skupinové poradenské programy pro žáky i zákonné zástupce:

- poradenský program „Kdo jsem a co chci?“
- seminář pro rodiče „Co z toho naše kluka/naší holky bude?“ (INFOKARIERA, 2015)

5.1 Kariérové poradenství na základní škole

Základní škola zaujímá pro výběr povolání klíčovou roli, role základní školy je integrativní. U žáků formuje svým působením postoj k práci a zodpovědný postoj k volbě povolání. Škola žákům pomáhá vytvořit profesní cíle, vybavuje žáky potřebnými informacemi pro proces sebepoznání a pro znalosti ohledně světa práce. Rozhodujícími činiteli při volbě povolání jsou vyučovací předměty a jejich učitelé (Hlad'o, 2008).

„Základní otázka kariérového poradenství na základní škole spočívá v tom, zda žákům doporučit studium na gymnáziu, SOŠ anebo školy, které vyžadují talentové zkoušky.“ (Lacena, 2010, s. 58-59).

Vyplnění a podání přihlášky na střední školu má zajistit zákonný zástupce žáka, s vyplněním přihlášky pomáhají výchovní poradci či učitel předmětu, ve kterém je volba povolání zahrnuta. Legislativa se v oblasti volby dalšího vzdělávání často mění, proto je třeba změny sledovat a žáky se zákonnými zástupci včas informovat. Určité informace ohledně středních škol související se dny otevřených dveří a podobně, je vhodné umisťovat například na nástěnky chodeb ve škole či na webové stránky školy. Při výběru dalšího vzdělávání po základní škole je zapotřebí se věnovat žákům se speciálně vzdělávacími potřebami. Jestliže má zákonný zástupce těchto žáků zájem o zohlednění speciálních požadavků svých dětí při přijímacím řízení na střední školy, je nutné k přihlášce na střední školu přiložit zprávu z vyšetření z pedagogicko-psychologické poradny či ze speciálně-pedagogického centra. O této skutečnosti je třeba včas informovat zákonného zástupce. Výchovný poradce musí připravit pro tyto žáky podklady pro kontrolní vyšetření ve školském poradenském zařízení nejlépe na začátku devátého ročníku (Knotová, 2014).

Pro žáky základních školy je užitečné, aby výchovný poradce či učitel předával informace o různých typech středních škol. Přínosné je uspořádat exkurzi na veletrh středních škol. Například v Praze se každý rok uskutečňuje veletrh středních škol zvaný Schola Pragensis, vystupují zde gymnázia i střední odborné školy. Výchovný poradce poskytuje i individuální konzultační hodiny pro žáky a zákonné zástupce. Tento typ konzultace je především zaměřen na to, jaký typ školy je pro žáka vhodný. Nedoporučuje se přímo doporučovat konkrétní školu, ale doporučit kritéria vzhledem k možnostem a schopnostem žáka. Individuální pomoc výchovného poradce je žádoucí v případě, když žák v prvním kole přijímacího řízení není přijat, v takovém případě výchovný poradce zajišťuje informace o možnostech dalších kol přijímacího řízení, případně pomáhá

s odvoláním proti nepřijetí na danou střední školu v prvním kole přijímacího řízení. K procesu přijímacího řízení patří k činnostem výchovného poradce vyhodnocení průběhu přijímacího řízení, to se stává součástí závěrečné zprávy o činnosti výchovného poradce nebo školního poradenského pracoviště (Knotová, 2014).

Přípravě žáků na volbu povolání se dle RVP pro ZŠ věnuje tematický okruh Svět práce, okruh se řadí do vzdělávací oblasti Člověk a svět práce. Oblast Člověk a svět práce vede žáky k získání základních dovedností lidské činnosti a přispívá k utvoření profesní orientace žáků. Vzdělávací oblast doplňuje celé základní vzdělání o důležitou složku pro uplatnění jedince v další životní dráze. Tematický okruh Svět práce je povinný pro všechny žáky, je vhodné jej zařadit do osmého či devátého ročníku základní školy, jelikož okruh Světa práce se zaměřuje na výběr budoucího povolání. Vzdělávací oblast Člověk a svět práce (RVP, 2017, s. 104.) motivuje k:

- pozitivnímu vztahu k práci a k odpovědnosti za kvalitu svých i společných výsledků práce;
- osvojení základních pracovních dovedností a návyků z různých pracovních oblastí, k organizaci a plánování práce a k používání vhodných nástrojů, nářadí a pomůcek při práci i v běžném životě;
- vytrvalosti a soustavnosti při plnění zadaných úkolů, k uplatňování tvořivosti a vlastních nápadů při pracovní činnosti a k vynakládání úsilí na dosažení kvalitního výsledku;
- poznání, že technika jako významná součást lidské kultury je vždy úzce spojena s pracovní činností člověka;
- autentickému a objektivnímu poznávání okolního světa, k potřebné sebedůvěře, k novému postoji a hodnotám ve vztahu k práci člověka, technice a životnímu prostředí;
- chápání práce a pracovní činnosti jako příležitosti k seberealizaci, sebeaktualizaci a k rozvíjení podnikatelského myšlení;
- orientaci v různých oborech lidské činnosti, formách fyzické a duševní práce a osvojení potřebných poznatků a dovedností významných pro možnost uplatnění, pro volbu vlastního profesního zaměření a pro další životní a profesní orientaci.

Dle RVP pro základní vzdělání je hlavním obsahem profesní orientace příprava k volbě dalšího studia na středních školách a příprava na povolání. Vzdělávací oblast Člověk a svět práce se orientuje na praktické pracovní dovednosti, tím doplňuje základní vzdělání

o složku nezbytnou pro uplatnění jedince ve společnosti. Na prvním stupni ZŠ je vzdělávací oblast Člověk a svět práce rozdělena na čtyři tematické okruhy: Práce s drobným materiálem, Konstrukční činnosti, Pěstitelské práce a Příprava pokrmů. Na druhém stupni ZŠ je vzdělávací oblast rozdělena na osm tematických okruhů následovně: Práce s technickými materiály, Design a konstruování, Pěstitelské práce a chovatelství, Provoz a údržba domácnosti, Příprava pokrmů, Práce s laboratorní technikou, Využití digitálních technologií a Svět práce. Ze zmiňovaných tematických okruhů je povinný okruh Svět práce, z ostatních si školy vybírají podle své preference alespoň další jeden. Ve všech tematických okruzích jsou žáci směřováni k dodržování zásad bezpečnosti a hygieny (RVP, 2017). „V závislosti na věku žáků se postupně buduje systém, který žákům poskytuje důležité informace ze sféry výkonu práce a pomáhá jim při odpovědném rozhodování o dalším profesním zaměření.“ (RVP, 2017, s. 104).

5.2 Podoby činností kariérového poradce (výchovného) na základní škole

Mezi běžné podoby činnosti kariérového poradenství praktikované základní školou, především tedy kariérovým (výchovným) poradcem či učitelem předmětu, který se týká volby povolání, patří (Galová et al., 2020):

- Umístění strukturovaných informací na webové stránky školy, které mohou žáci využít při rozhodování o své další cestě po základní škole, přidání odkazů na užitečné weby (například <https://www.atlasskolstvi.cz/> > <https://www.atlasskolstvi.cz/stredni-skoly/>);
- Realizování besed se zástupci různých povolání či s absolventy;
- Realizování exkurzí, jejichž součástí bude i zhodnocení přínosu pro vlastní kariérový rozvoj žáků;
- Poskytování konzultačních hodin pro žáky, zákonné zástupce;
- Diskuze s žáky zaměřená na kariévní dilemata (rodiče nesouhlasí s volbou žáka, rozhodování se mezi dvěma školami);
- Poskytování zákonným zástupcům informace o kariérových kompetencích v rámci třídní schůzky a ukázky příkladů, jakými mohou zmiňované kompetence u svých dětí rozvíjet;
- Poskytování informací o systému vzdělávání vzhledem k současným trendům.

5.3 Faktory ovlivňující volbu školy

Volbu školy určují jednoznačně intelektové předpoklady, čímž se myslí školní prospěch zjištěný pomocí psychologických testů. Mezi další faktory patří osobnostní předpoklady, což jsou vlastnosti osobnosti, motivace jedince, zájem rodiny. Důležité je prostředí, kde jedinec vyrůstá. Sociální vlivy výrazně ovlivňují, jakým směrem se jedinec vydá, ať už se myslí sociokulturní úroveň rodiny, rodinné tradice či představy rodičů.

Dalším faktorem je žáky ne až tak vnímaná oblast, a to oblast ekonomická. Ekonomické vlivy jsou podstatné pro vzdělávací dráhu jedinců, jelikož existuje určitá finanční hranice, kterou nejsou rodiče schopni překročit. Do ekonomických vlivů patří možnosti investic do vzdělání, blízkost školy spojená i s možným ubytováním u školy, stravování, potřeba profese v rodinné firmě. Pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami je volba vhodné školy klíčovou otázkou. U těchto jedinců hrozí riziko předčasného odchodu ze systému vzdělávání, proto je role výchovného poradce velmi podstatná. V posledním roce školní docházky rodiče více spolupracují se školou, chtějí znát názor především od výchovného poradce. V rámci usnadnění finančních výdajů rodiny se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami je vhodné, aby výchovný poradce nabídl možnost spolupráce se sociálním odborem. Tím je myšlena například sjednaná schůzka se sociální pracovnící ohledně toho, kam a na koho se mají obrátit. Výchovný poradce musí respektovat rozhodnutí rodiny. V takových situacích musí výchovný poradce myslet na své kompetence, poradce není za volbu školy odpovědný (Hamadová, 2010).

5.4 Cíle kariérového poradenství na základní škole

Cílem kariérového poradenství je eliminace předčasného ukončení školní docházky. Kariérové poradenství přináší podporu náležitých vazeb mezi školním a odborným vzděláním a světem práce. Dalším cílem je zintenzivnění spolupráce mezi školou a zákonnými zástupci (Hansen, 2007).

„Cílem kariérového poradenství je správný výběr střední školy, přičemž studiem na této škole žák absolvuje odbornou přípravu na své budoucí povolání. Můžeme tedy říci, že se jedná o proces výběru budoucího povolání, ve kterém výchovný poradce využívá

informace o zájmech a dovednostech žáka. Při tomto procesu spolupracuje se žákem a jeho rodiči nebo zákonnými zástupci.“ (Lacena, 2010, s. 57).

Hlavním cílem je připravení žáků pro zodpovědné rozhodování o další studijní dráze a profesní orientaci, naučit žáky objektivně posuzovat všechny faktory týkající se ovlivňování volby povolání. Škola by měla u všech žáků rozvíjet potřebné vědomosti, návyky, dovednosti. Také je důležité pomáhat žákům rozvíjet své schopnosti a uplatňovat je s vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní profesní orientaci (Hlad'o, 2008).

Nejvýznamnějším cílem školního vzdělávání je „vybavení žáků kompetencemi pro to, aby dokázali efektivně využít všech dostupných informací, poradenských služeb a dalších zdrojů a aby se podle nich naučili samostatně a zodpovědně rozhodovat. Jde především o to, aby si uvědomili, které faktory z oblasti práce a vzdělávání je třeba při volbě povolání brát v úvahu, jakou jim přisuzovat váhu, jak je hodnotit a kde o nich získat informace. Žáci by se měli dále naučit poznávat sami sebe, své zájmy, šance i hranice, aby se mohli lépe zorientovat ve světě práce a vzdělávání.“ (Úlovcová, Strádal, 2002, s. 6).

6 Praktická část

V teoretické části bylo popsáno kariérové poradenství, na základě kterého je v praktické části zkoumán a popsán systém kariérového poradenství na vybraných základních školách. V samotném závěru budou jednotlivé školy komparovány z hlediska typu školy a fungování systému kariérového poradenství.

Dané školy byly vybrány z důvodu typu školy, jedna škola je vesnická škola, další dvě jsou školy městské, přičemž jedna je z velkého města a ta druhá z města menšího. Dalším kritériem pro výběr školy byla má zkušenost, na dvě školy jsem kdysi docházela jako žák a na třetí jsem působila jako pedagogický pracovník. Záměrně byly vybrány školy jiného typu, v praktické části bude zobrazen výsledek z kvalitativního výzkumu, jak se například systém kariérového poradenství liší podle typu školy.

6.1 Cíl výzkumu

Cílem bakalářské práce je zmapovat kariérové poradenství na třech základních školách. Jedná se o zmapování toho, jak základní škola kariérové poradenství realizuje, a jak daná škola s kariérovým poradenstvím pracuje. Předpokladem výzkumného záměru byla souvislost s nedostatečnou informovaností o úloze kariérového poradenství na základních školách. Ústředním výzkumným záměrem se stala otázka, jak kariérové poradenství vypadá v praxi na základní škole, jakými činnostmi se výchovný poradce nejčastěji zabývá ohledně kariérového poradenství. Z té dále vyplynuly další otázky, jako například to, jak výchovní poradci vnímají systém kariérového poradenství na základních školách.

6.2 Metoda výzkumu

Pro realizaci výzkumu byly vybrány tři základní školy. Výzkumný vzorek tvořili tři výchovní poradci. Dva výchovní poradci působí na základní škole ve městě, jeden výchovný poradce byl dotazován ze školy vesnického typu.

Výzkumnou metodou sběru dat byl strukturovaný rozhovor se třemi respondenty. Tudiž byl pro bakalářskou práci vybrán kvalitativní výzkum. Jelikož je pro práci zvolen kvalitativní výzkum, nelze uvést objektivní výsledek. Vzorek respondentů je velmi úzký a proto budu používat odpovídající označení, tedy místo slova výzkum označení výzkumná sonda.

Rozhovor probíhal vzhledem k situaci kolem pandemie COVID-19 v omezené podobě. Jeden rozhovor se uskutečnil pro výchovnou poradkyni ve známém prostředí přímo v její škole. Druhý rozhovor probíhal po telefonu, nahráván byl pomocí diktafonu, jelikož dotyčný výchovný poradce si nepřál osobní kontakt kvůli rodině. Třetí rozhovor probíhal také přes telefon, ne z důvodu obav kvůli onemocnění COVID-19, ale spíše z důvodu časového. Výchovná poradkyně kvůli nastalé situaci ve škole moc času nepobývá, a tak by bylo velmi složité najít čas, kdybychom se mohly setkat. V období náročné práce výchovných poradců ohledně přihlášek na střední školy jsem nabídla i poslední vybrané výchovné poradkyni schůzku telefonickou, jelikož zde hrozilo, že mi nebude schopna rozhovor poskytnout z časových i z osobních důvodů. Z uskutečnění rozhovorů bylo patrné, že rozhovor, který byl proveden ve školním prostředí osobně, působil více uvolněněji a přátelštěji než rozhovor, jenž byl uskutečněn přes mobilní telefon. Tím však netvrdím, že byli respondenti nepřijemní. Všichni výchovní poradci se snažili co nejlépe odpovídat na otázky a komunikovat pomocí emailu, co se týče domluvení uskutečnění rozhovoru a související administrativy. V nelehké době spojené s pandemií onemocnění COVID-19 je forma rozhovoru díky moderním technologiím alespoň uskutečnitelná. Obsah rozhovoru byl dále přepisován. Časově rozhovor průměrně zabral jedenáct minut.

Sběr dat probíhal v horizontu jednoho měsíce, první rozhovor proběhl ke konci ledna, zbylé dva rozhovory hned na začátku února. V průběhu ledna byly zaslány do škol emaily s žádostí o podílení se na praktické části bakalářské práce. Se souhlasem byly výchovným poradcům předány či poslány informované souhlasy o průběhu rozhovoru, zachování osobních údajů a údajů školy. Analýza dat byla prováděna vzhledem k odpovědím všech tří výchovných poradců. Na základě analýzy byl popsán systém kariérového poradenství na jednotlivých školách. V závěru výzkumné sondy budou porovnány poznatky vzhledem ke skutečnostem uvedeným v teoretické části.

V prvé řadě byly zaznamenány výsledky rozhovorů, poté následoval popis systému kariérového poradenství na jednotlivých školách. Odpovědi jsou zaznamenány v mužském

rodě, to znamená, že jsem uváděla označení: výchovný poradce. Profesi výchovného poradce může vykonávat žena i muž.

6.2.1 Otázky pro rozhovor

Rozhovor byl sestaven jednotlivými otázkami, které tvořily strukturovaný rozhovor. Otázek bylo celkem sedm. Otázky byly utvářeny tak, aby z nich bylo patrné, jaký výzkumný cíl chci naplnit, a jakou výzkumnou otázku zodpovědět. Výzkumná otázka zněla: „Jak daná škola realizuje kariérové poradenství?“

V rozhovoru byly vynechány demografické údaje, tím jsou myšleny: věk, pohlaví, specializační studium. Důvodem vynechání některých otázek se stal předpoklad malého výzkumného vzorku, který by se nedal zobecnit na širší okruh výchovných poradců.

Otázky zněly následovně:

1. Kdybyste měl/a určit kolik času oproti jiným činnostem věnujete kariérovému poradenství, kolik by to přibližně bylo?
2. Jakými konkrétními činnostmi se nejvíce zabýváte ohledně kariérového poradenství?
3. Se kterými externími odborníky spolupracujete ohledně kariérového poradenství a jak tato spolupráce vypadá?
4. V čem vidíte hlavní přínos kariérového poradenství na této škole? A kde naopak jeho limity?
5. Jaké ze služeb kariérového poradenství žáci nejvíce využívají?
6. Do jaké míry v otázce volby střední školy spolupracují rodiče? Popřípadě, jak tato spolupráce probíhá?
7. Jak celkově vnímáte systém kariérového poradenství na základních školách?

7 Výsledky výzkumné sondy

7.1 Realizace kariérového poradenství

Pro mou výzkumnou sondu byla daná výzkumná otázka: „Jak daná škola realizuje kariérového poradenství?“ Pro zodpovězení výzkumné otázky byly použity otázky, které dle jednotlivých odpovědí měly umožnit nahlédnout do systému kariérového poradenství na různých typech škol.

7.1.1 Věnovaný čas kariérovému poradenství

První otázka zněla: „Kdybyste měl/a určit kolik času oproti jiným činnostem věnujete kariérovému poradenství, kolik by to přibližně bylo?“

K realizaci této otázky vedla skutečnost, že mám ve svém okolí známé, kteří ani nevědí, že určitou část práce výchovného poradce tvoří i kariérové poradenství. Na každé škole se může objevovat jiný vyhrazený čas pro výkon kariérového poradenství, a tento fakt bylo mým cílem zjistit. Pro zachování anonymních osobních údajů budu používat označení: výchovný poradce 1, výchovný poradce 2 a výchovný poradce 3.

V odpovědích od všech dotázaných výchovných poradců se lišila jednotlivá odpověď. Výchovný poradce 1 v odpovědi neuvádí nedostatečný prostor pro výkon kariérového poradenství, jen navýšení činnosti z hlediska řešení přihlášek na střední školy v období od poloviny listopadu a dále: „*V té 9. třídě je náročná práce od poloviny listopadu až do doby než jsou umístěni, náročné teď, kdy mi dávají podklady k přihláškám.*“

Dle výchovného poradce 2 se osobně kariérovému poradenství věnuje velmi zřídka, jelikož jeho náplň práce spočívá spíše v klasické výuce, tím měl na mysli přípravy na výuku, známkování, opravy a hodnocení: „*Kariérovému cca vůči jiným činnostem tak 10 maximálně 15 %.*“

Na škole, kde působí výchovný poradce 3, se intenzivně věnují kariérovému poradenství. U této otázky byl výchovný poradce 3 velmi rozhořčen z hlediska časové dotace, která je pro výkon kariérového poradenství vyhrazena a je naprosto nedostačující. Dle názoru výchovného poradce 3 by měla výkon kariérového i výchovného poradenství

mít na starost samostatná osoba a ne řadový učitel, který na plný výkon činnosti nemá prostor, pokud jsou na to vyhrazeny tři hodiny týdně: „Protože jsem řadový učitel a řadový učitel má úvazek ponížený o tři hodiny týdně, takže vlastně na to KP mám vyčleněno tři hodiny týdně, já ty tři hodiny týdně stoprocentně využiju a k těm třem hodinám týdně, někdy je to deset hodin, někdy je to dvacet hodin, ty tři hodiny na to naprosto nestačí.“

Podle odpovědí, které jsem neuvedla celé, je zřejmé, že záleží, jaký k problematice jednotliví výchovní poradci zaujímají postoj. Na dvou školách jsou otázky kariérového poradenství velmi důležité a řeší, jaký prostor si na kariérové poradenství vyhradit, na zbylé škole také, ale výchovní poradce je smířen s tím, že zastává pouze činnost poradenskou a administrativní, která se může v závislosti na počtu žáků protáhnout do pozdních odpoledních hodin.

7.1.2 Činnosti kariérového poradenství

Druhá otázka zněla: „Jakými konkrétními činnostmi se nejvíce zabýváte ohledně kariérového poradenství?“

Pro zodpovězení výzkumné otázky je nezbytná tato otázka, která má zodpovídat, čím se ohledně kariérového poradenství na škole nejvíce výchovní poradci zabývají. V jednotlivých odpovědích se zobrazovaly patrné rozdíly.

Výchovní poradce 1 uvedl všechny činnosti, kterým se s žáky věnuje: „Chodíme dvakrát ročně s osmou i devátou třídou na Úřad práce. V osmé třídě je to spíše takové seznámení (podzim, jaro). V deváté už jim říkají takové informace co dělat, kdyby se náhodou nedostali na SŠ, jaký je průměrný plat, a který obor je žádaný, a který je nežadovaný. Potom s dětmi dělám různé testy, testy zájmů, osobností, takže vlastně každý týden mají hodinu intenzivní činnosti. Dostávají atlas škol, učíme děti pracovat s atlasem škol. Práce s internetem, seznamuji je s různými stránkami: infoabsolvent., atlaskolstvi, stredniskoly.“

Oproti první škole byl výchovní poradce 2 mnohem stručnější když zmínil, že chodí za žáky nebo v rámci předmětů upravuje osnovy tak, aby to přizpůsobil i aktuálním otázkám volby střední školy a povolání a mohl tímto způsobem s dětmi komunikovat.

Výchovní poradce 3 se věnuje nejvíce konzultacím s žáky, ale i s rodiči, kdy se rodiče ptají, na jakou školu má dítě vhodný průměr a výchovní poradce naopak od nich zjišťuje osobní zájmy daných žáků, kdy se například zručnost ve škole nepozná.

Z mého pohledu je to ovlivněno tím, že některý výchovný poradce učí i předmět s tematickým okruhem Svět práce, jako je například volba povolání, a některý výchovný poradce učí například český jazyk, dějepis a podobně. Jestliže výchovný poradce učí volbu povolání, může si k tomu přizpůsobit své požadavky, které má na kariérové poradenství. Samozřejmě žáci, kteří nemají výchovného poradce na takový předmět, nejsou ničím ochuzeni, jen mají v dané škole výchovní poradci složitější práci v řešení otázek volby střední školy pro určité žáky, kdy si záležitosti nemohou vyřešit v hodině.

7.1.3 Spolupráce s externími odborníky

S externími odborníky pracuje výchovný poradce i z hlediska výchovného. Kariérové poradenství není výjimkou a pro vycházející žáky ze základní školy je velmi užitečné. Další otázka se zaměřovala na to, se kterými externími odborníky spolupracují, a jak případně jejich spolupráce vypadá.

U jednotlivých odpovědí nebyly zaznamenány rozdíly, všichni otázaní výchovní poradci uvedli stejně koncipované odpovědi.

Ve všech třech provedených rozhovorech výchovní poradci uvedli, že v první řadě spolupracují s pedagogicko-psychologickou poradnou (dále také PPP), například: *„S PPP, to vypadá tak, že tam posíláme jejich klienty z naší školy, posíláme je na profi test orientace, takže my jim zpracováváme podklady a oni vlastně to tam pak společně vyhodnocují a ještě dodělávají další věci.“* Dále spolupracují s informačním poradenským střediskem Úřadu práce, kdy spolupráce vypadá následovně: *„Potom je to samozřejmě Úřad práce, který vlastně nám nabízí takové přednášky pro vycházející nebo tam můžou i děti, které nevědí jaké povolání si vyberou, tak tam můžou projít profi testy, kde vlastně se zjistí k čemu ty děti inklinují.“*

Výchovný poradce 1 uvedl navíc i spolupráci se zástupci vybraných středních škol, kdy zástupci hovoří o jednotlivých oborech a následném uplatnění. Snaží se žákům poskytnout přesné seznámení s oborem, jelikož si některá povolání žáci neumí představit, příklad: *„Seznamujeme se s obory (sklenář × sklář), neví, co každé povolání obnáší, takže seznamování s náplní práce toho daného povolání, protože chtějí všichni být PC analytici, ale neví co to obnáší.“*

Výchovný poradce 3 představil i spolupráci s SPC, kdy spolupráce vypadá tak, že probíhají konzultace nad doporučeními, které dávají určitým jedincům, a to většinou přes mobilní telefon či email.

7.1.4 Hlavní přínos a limity kariérového poradenství na dané škole

Výchovný poradce 1 vidí největší přínos v tom, že se snaží dětem co nejlépe přiblížit střední školy a povolání. Limity vidí naopak v nulovém působení rodičů. Děti si nemají doma s kým popovídat, rodiče nepomáhají dětem s výběrem střední školy. Výchovný poradce zná jinak děti než jejich rodiče, a zde vznikají neshody: *„Takže jsme měli případy, kdy dítě se špatnými známkami se hlásí na maturitní obor a dítě s krásnými známkami se hlásí na učební obor a tam to začne skřípat s rodiči, vlastně na naše doporučení nedá.“*

Dle názoru výchovného poradce 2 je největší přínos kariérového poradenství následující: *„Můžeme pomoc dětem vyprofilovat si, najít si nějakým způsobem to jejich zaměření, který by jim mělo nějakým způsobem něco přinést do budoucna, pomáháme jim vybrat správný obor, správnou školu pro jejich podmínky.“* Limity spatřuje v poradenské pravomoci, jelikož nelze obejít rodiče. Když si rodič protlačuje své dítě na maturitní obor, i když na to dítě nemá, je to jejich věc a výchovný poradce může pouze nesouhlasit.

Výchovný poradce 3 spatřuje největší přínos kariérového poradenství na dané škole v tom, že pomáhá dětem i zákonným zástupcům přiblížit střední školy a svět volby povolání: *„Takže přínos spatřuju v tom, že oni vlastně přijdou a takhle si povídají a ty informace dostanou jako od lidského elementu a ne přes internet.“* Negativa nebo limity vidí v poskytované časové dotaci, nelze dát podklady dohromady za tři vyhrazené hodiny.

7.1.5 Využití služeb kariérového poradenství

U otázky, jaké ze služeb kariérového poradenství žáci nejvíce využívají, uvedli všichni tři výchovní poradci stejnou činnost.

Na vybraných třech školách žáci nejvíce využívají klasický ústní rozhovor. Příklad: *„Popovídat si, chodí za mnou s tím, na co by se hodilo, která škola. Opravdu je jich*

dostatek, který se přijdou poradit, nebo ti, co se zeptají, co je pro ně dobré, co není, kam by měl jít.“

7.1.6 Spolupráce s rodiči

Šestá otázka si kladla za cíl zjistit, do jaké míry spolupracují rodiče v otázce volby střední školy se základní školou. Výchovný poradce 1 odpověděl, že záleží na ročníku: *„Jak který rodič a jak který ročník. Jsou třeba třídy, kdy opravdu ty rodiče se obracejí hodně, potom jsou třídy, který to jakoby nepotřebují, jsou bezproblémový a není tam žádný zádrhel. Potom jsou ročníky, kde to drhne, jiná představa naše, dětí, rodičů.“*

Výchovný poradce 2 uvedl, že rodiče o jejich služby v dnešní době moc zájem nemají, když si samozřejmě nevědí rady s dítětem, tak jim jsou ochotni pomoci, ale hojně to využívané není. Tam, kde působí výchovný poradce 2, se dříve konaly i schůzky pro rodiče ohledně volby střední školy, ale většinou přišli rodiče, kteří v tom stejně měli jasno nebo spíše jejich děti věděly, kam chtějí pokračovat dál.

Výchovný poradce 3 odpověděl tímto způsobem: *„Se mnou mají rodiče individuální konzultace, kdy se se mnou domluví na nějaký termín a tam si spolu povídáme, ale všechno je to využití takových maximálně deset až dvacet procent, oni si rodiče jedou tu svoji lajnu a moc jako nechodí.“* Také je na škole pořádána akce, kdy výchovný poradce pozve zástupce středních škol a odborných učilišť a jsou zváni žáci i rodiče. Této nabídky však nevyužívají.

7.1.7 Systém kariérového poradenství na základních školách

Poslední otázka zněla: *„Jak celkově vnímáte systém kariérového poradenství na základních školách?“* Tato mnou položená konkrétní otázka nebyla, dle mého názoru, správně pochopena u všech odpovědí. Všichni tři výchovní poradci odpověděli v závislosti na své škole. Nikdo neodpověděl, jak celkově vnímá systém kariérového poradenství na základních školách. Systém kariérového poradenství tvoří poradenské služby, které nabízí rezort školství, ale i jiné rezorty, například rezort práce a sociálních věcí.

U první odpovědi byla zaznamenána odpověď typu, jak výchovný poradce má rád svou školu v otázce kolegiality, mírný náznak ohledně systému KP na základních školách je uveden: „Já, jestli se mi to někdy poštěstí, tak učím i ve čtvrté a páté třídě, takže těch dětí se také ptám, když přijdou na druhý stupeň, tak je známe, což je výhoda téhle školy, ty děti vlastně známe jakoby od malička, vím, že někdo chtěl být od malička cukrářkou, holčička a pořád to s ní jde. V 9. si dá tu přihlášku a úplně nejlepší je, když se přijde pochlubit se svým výtvozem – dortem a přinesou nám ochutnat ze SŠ, to je úžasný. Takže si myslím, že se tomu věnujeme dost. Úžasná je komunikace mě a třídních učitelů, tím, že se zase více vidíme, problémy se řeší okamžitě, nepřesouvá se to na to až se někdy potkáme, protože se fakt vidáme každou přestávku, úžasná je komunikace s vedením, zase, když něco potřebuju, řeším to okamžitě, ať už je to přihláška či nějaký problém. Jak můžu takhle posuzovat, znám paní učitelky z těch větších škol, u těch velkých škol je to opravdu tak, že jakoby možná se pletu, ale vidím to tak, že třeba některý jsou úplně jiný, ale první stupeň jede sólo, druhý stupeň jede sólo, možná se potkají na nějakých poradách, tady opravdu jsme jakoby namíchaný, tak ta spolupráce je si myslím lepší. Ted' budu trochu naivní, ale myslím si, že jsme tady fakt fajn, že nikdo proti někomu nemá žádnou averzi, nebijeme se tady, mám pocit, že i moje kolegyně chodí do práce rády. Všechno se řeší okamžitě s tím třídním, řeší se i přihlášky občas to někdo obejde a přinese přihlášku paní ředitelce nebo to nesou třídní paní učitelce, ta mi to musí dát, jo, že ty děti mají možnost volby. Rychlost, to je i třeba, když sem přijdou potvrdit přihlášky, ted' se děsím, jak to bude, kdy budu podávat přihlášky, kdy jim je předám, aby si to zkontrolovali, protože oni nesmějí do školy, půjdou k lékaři – přinesou potvrzení. Je to opravdu hrozný a tady se můžu opravdu na paní ředitelku spolehnout, i ona na mě, že když jí dám přihlášku, tak ji nemusí kontrolovat, protože ví, že je ode mě zkontrolovaná. Přínos je, že pro ty děti děláme dostatek a někdy mi přijde, že toho děláme ještě víc než bychom měli, ale pro klid v duši to pro ty děti ráda udělám, vždycky jsou ty děti na prvním místě pro mě.“

Výchovný poradce 2 pochopil otázku nejlépe, jelikož odpověď zněla takto: „Celkově to vidím tak, že opravdu co se toho týká, tak už jsme jen ta poradenská činnost ohledně KP, což je samozřejmě v tom názvu... jsou rodiče, který na to dají, ale jsou rodiče, který na to nedají. Stejně tak žáci, žáci jsou, který si poradit nechají a jsou žáci, který si poradit nenechají. V globálu je to tak, nevím, já ted' nevím, budu osobní, ale přijde mi, že jsem jen administrátor, tisknu přihlášky, sbírám materiály a popřípadě, když je to nutný, tak opravdu konzultuji, ale skutečné KP je těžké dělat, když je nízká vyprofilovanost.“

Výchovný poradce 2 vnímá činnost kariérového poradenství spíše jako administrativní činnost.

Poslední odpověď od výchovného poradce 3 byla nesena v duchu dle osobního zvládnání činností kariérového poradenství na své škole. Příklad: *„Pro mě jako osobně mám hrozně málo informací o tom, abych předávala dětem nějaké validní informace, protože všechno je v písemné podobě přes nějaký atlas, internet, potom jsou to ústní informace od středních škol, ale ty já si získávám vyloženě sama na té dané škole, ale především to získávám od žáků, který odejdou a pak se vrací, a vlastně mi ty informace dávají žáci, jak to tam funguje, s čím mají problémy, s čím jsou spokojení.“*

8 Kariérové poradenství na jednotlivých základních školách

8.1 Základní škola 1

Na základní škole vesnického typu se intenzivně věnují kariérovému poradenství. Kariérovému poradenství se věnuje především výchovný poradce, jelikož má žáky osmých a devátých tříd i na předmět tematického okruhu Svět práce.

Výchovný poradce s žáky dochází dvakrát ročně na Úřad práce, tam žákům poskytují informace o dalším vzdělávání a volbě povolání. Žáci dělají různé testy, které jim mají pomoci se najít. Například testy osobnosti a zájmů. Výchovný poradce s žáky věnuje velký čas práci s atlasem středních škol, kde je zapotřebí se s ním nejdříve naučit zacházet. Pracují s webovými stránkami, které mohou žákům ulehčit výběr střední školy. Za běžných podmínek jsou zváni zástupci středních škol na základní školu a pořádají besedu o jednotlivých povolání a studiu. Tudiž výchovný poradce spolupracuje s Úřadem práce, s vybranými středními školami a PPP, kde mají žáci možnost si udělat profi test. Na základní škole jsou mezi všemi dobré vztahy, a tak se žáci nebojí s jakýmkoli problémem přijít za kýmkoli. S výkonem kariérového poradenství pomáhá výchovnému poradci i zástupce základní školy, ten tiskne například přihlášky na střední školy. Co ve škole dle výpovědi výchovného poradce nefunguje, je komunikace s rodiči. Ve většině případů nemají rodiče čas, a tak se žákům příliš s pomocí ohledně volby další vzdělávací dráhy nevěnují. Někteří rodiče si nenechají poradit, i když ve škole ty děti znají pedagogové lépe. Žáci nejvíce využívají konzultace u výchovného poradce, protože vědí, že se mohou s čímkoliv svěřit, a jsou si jistí, že jim výchovný poradce pomůže. Děti si potřebují s někým popovídat. Jelikož je to malá škola a od každého ročníku mají pouze jednu třídu, jsou si pedagogové velmi blízko. Všechny vzniklé problémy se řeší okamžitě.

Kariérovému poradenství se výchovný poradce věnuje nejvíce od poloviny listopadu do té doby, než jsou žáci umístěni. Nejvýraznější navýšení činnosti je v období ledna, kdy se řeší všechny potřebné podklady k přihláškám na střední školy. Kvůli pandemii COVID-19 je však vše online formou, a tak nemá výchovný poradce přehled, kdo všechno plní své povinnosti a zvládá přípravu v tomto směru.

Dle mého pohledu je vesnická škola velmi charakteristická. Z celkového dojmu rozhovoru to působí tak, že se základní škola věnuje kariérovému poradenství takto intenzivně i proto, že je to vesnická škola a žáci nemají velký přehled, jaké střední školy

v okolí jsou, a na co se specializují. Především je to malá škola a výhodou je, že většina učitelů zná všechny žáky již od první třídy a při přechodu na druhý stupeň proto tuší, kdo se jakým směrem bude následně ubírat.

8.2 Základní škola 2

Na druhé základní škole se kariérovému poradenství věnuje především výchovný poradce, většinou má žáky osmých a devátých tříd na předmět volba povolání. Každý rok to však není možné, jelikož výchovný poradce učí dějepis a český jazyk, proto vyučuje volbu povolání i paní ředitelka a ostatní učitelé.

Výchovný poradce chodí během školního roku na školení ohledně kariérového poradenství. Pokud výchovný poradce nemá žáky osmých a devátých tříd na předmět volba povolání, chodí za žáky v rámci jiné hodiny si povídat o další vzdělávací dráze. Například, když výchovný poradce vyučuje dějepis, tak alespoň jednou měsíčně se věnuje tématu volby povolání a výběru střední školy. Nejvíce výchovný poradce spolupracuje s pedagogicko-psychologickou poradnou, kam žáky posílá na profi test, společně jej zde vyhodnocují, výchovný poradce pro PPP připravuje podklady. Dále spolupracují s informačním poradenským střediskem Úřadu práce, kam dochází výchovný poradce s žáky osmých i devátých tříd v jiném období. Přínos kariérového poradenství pro tuto školu výchovný poradce vidí v pomoci žákům, kteří si mohou nějakým způsobem najít profesní zaměření, které by jim mohlo něco přinést do budoucna. Velkým limitem je, že výchovný poradce má všeobecně jen poradenskou pravomoc a má určité hranice, za které nemůže jít. Tím je myšlen častý případ, kdy rodiče chtějí dát své dítě na maturitní obor, ale dítě svými známkami tomu neodpovídá. Při pohledu na dnešní společnost chybí dostatečná motivace pro žáky jít studovat výuční obor. Žáci nemají ponětí, jak klasická řemesla ve společnosti chybí. Žáci u výchovného poradce nejvíce využívají osobní konzultace, žáci si chtějí popovídat o středních školách a o jednotlivých oborech. Výchovný poradce odkazuje žáky na webové stránky a různé materiály, které jim střední školy rozesílají. Rodiče žáků možnosti konzultace u výchovného poradce využívají velmi zřídka. Jsou to ojedinělé případy, kdy rodič jednoduše neví, co se svým dítětem. Pořádaným schůzkám ohledně další vzdělávací dráhy se rodiče také vyhýbají, a tak výchovný poradce nevidí jako efektivní pořádat schůzky tohoto typu.

Kariérovému poradenství se výchovný poradce věnuje odhadem jen z deseti až patnácti procent, jelikož nemá žáky každý rok na tematický okruh Svět práce. Popisuje se spíše jako administrativní pracovník, který vyplňuje a tiskne přihlášky.

8.3 Základní škola 3

Na poslední vybrané základní škole výchovný poradce věnuje kariérovému poradenství mnoho času i mimo pracovní dobu.

Výchovný poradce v této škole nevyučuje předmět s tematickým okruhem Svět práce, a tak má vyčleněno na kariérové poradenství tři hodiny týdně, včetně dalších záležitostí, které musí výchovný poradce řešit. Žákům nejvíce poskytuje konzultace, kde praktikuje poradenskou činnost především vycházejícím žákům devátých tříd při výběru vhodné střední školy. Nejen žákům, ale i rodičům, kdy se například ptají, na jaký obor se dítě prospěchově hodí. Výchovný poradce na oplátku od rodičů získá přehled o osobních zájmech žáka. V první řadě výchovný poradce spolupracuje s pedagogicko-psychologickou poradnou, kam mohou žáci docházet a jsou jim lektorovány přednášky. Setkání bylo praktikováno jednou za měsíc, v současné době spíše jednou za dva až tři měsíce. Dále spolupracuje se speciálně pedagogickým centrem, to jim vydává určitá doporučení pro žáky. Důležitou spoluprací představuje informační poradenské středisko Úřadu práce, které základní škole nabízí přednášky pro vycházející žáky, docházet tam mohou i děti, které nevědí jaké povolání zvolit. Mohou si zde udělat profil test, který zjistí k čemu daný žák inklinuje.

Největší přínos pro žáky a rodiče jsou dle výchovného poradce osobní informace, nikoliv pouze informace stažené z internetu. Velké negativum představuje časová dotace, která ovlivňuje kvalitu poskytovaných poradenských služeb ve škole. Výchovný poradce si často bere práci domů a pracuje do pozdních hodin tak, aby řádně připravil podklady pro žáky i rodiče. Žáci na této škole využívají nejvíce u výchovného poradce možnost osobního rozhovoru. Probírají výběr střední školy, pohled rodičů, žákovy preference a podobně. Rodiče spolupracují velmi zřídka, ve škole jsou pořádány schůzky, probíhá i projekt ohledně volby střední školy, kdy jsou zváni také zákonní zástupci, ale nedostavují se. Využití těchto schůzek je maximálně deset až dvacet procent.

Kariérovému poradenství se výchovný poradce dle uvedených odpovědí věnuje intenzivně. Tři hodiny týdně na to dle jeho slov vůbec nestačí, ale jelikož je řadový učitel

a učí jiné předměty, tak na to nemá jindy čas, proto některé týdny věnuje kariérovému poradenství i deset hodin týdně, avšak mimo svou pracovní dobu. Pro další spolupráci ohledně kariérového poradenství by výchovný poradce ocenil více osobních validních informací přímo od středních škol, ne z atlasu středních škol či jiných internetových zdrojů.

9 Závěr výzkumné sondy

V praktické části bylo popsáno kariérové poradenství na třech základních školách. Pro praktickou část byl vybrán malý vzorek respondentů, a tak se výsledky výzkumné sondy nedají zobecnit, proto budu uvádět jen poznatky z praktické části.

Na všech třech základních školách je největším přínosem kariérového poradenství, jak pro příklad formuloval autor Hlad'o (2008): „Škola žákům pomáhá vytvořit profesní cíle, vybavuje žáky potřebnými informacemi pro proces sebepoznání a pro znalosti ohledně světa práce.“ Na jednotlivých činnostech výchovného poradce, a tomuto cíli věnovanému času, záleží na dané škole. Na školách výchovný poradce učí předmět, který se týká tematického okruhu Světa práce, ale ne vždy tomu tak je. Výchovný poradce je často řadový učitel, je tedy zřejmé, že vyučuje i své předměty, například český jazyk či dějepis a na předmět volby povolání nezbývá již časová kapacita.

Ze tří základní škol odpověděli všichni výchovní poradci, že v první řadě spolupracují s pedagogicko-psychologickou poradnou, kde si žáci mohou nechat udělat profi test. S IPS Úřadu práce spolupracují výchovní poradci z hlediska možnosti povolání, pořádají různé exkurze na vybraná témata. Úzce spolupracují základní školy i se školami středními, zástupci středních škol dochází na základní školy, kde pořádají besedy o jednotlivých oborech. Z nabízených služeb výchovného poradce žáci ze tří základních škol nejvíce využívají osobní konzultace. Pro žáky je důležitá opora v učiteli, chodí si pro rady ohledně střední školy, povolání a obecně vzato si popovídají. Dle Knotové (2014) se výchovný poradce věnuje nejvíce kariérovému poradenství. Toto tvrzení neodpovídá mému zjištěnému výsledku, kdy jeden poradce odpověděl, že se kariérovému poradenství věnuje maximálně do patnácti procent své náplně práce. Školy se liší v pojetí kariérového poradenství a záleží na jejich interním systému.

V teoretické části byly položeny základy kariérového poradenství, na základě toho byly vytvořeny otázky pro rozhovory, ty byly dále analyzovány a přepsány ze záznamů. Dle informací z teoretické části byl popsán systém kariérového poradenství na třech vybraných základních školách. Odpovědi výchovných poradců se z velké části shodují s informacemi z teoretické části. Výkon kariérového poradenství závisí především na pojetí kariérového poradenství dané školy. Vesnické školy se dle mého názoru věnují kariérovému

poradenství více než školy městské, každý výchovný poradce realizuje poradenství jinak dle možností jeho a konkrétní školy.

10 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo popsat, jak vypadá kariérové poradenství na základních školách. Jednalo se zejména o kariérové poradenství jako takové, značná pozornost byla věnována výchovným poradcům, se kterými byly v praktické části realizovány rozhovory ohledně kariérového poradenství.

Pro jedince přichází první rozhodování o budoucí vzdělávací dráze již v osmé či deváté třídě základní školy, kdy musí žáci podávat přihlášky na střední školy. Proto je kariérové poradenství na základních školách neodmyslitelnou součástí činností výchovných poradců. Kariérové poradenství představuje odbornou pomoc při rozhodování o dalším vzdělávání či budoucí profesní volbě. Žákům by mělo přinést ucelený vhled do jednotlivých oborů a škol, a také určitých povolání, tím je myšleno co jaké povolání obnáší. Volba další vzdělávací dráhy žáků je ovlivňována mnoha faktory, například intelektuální předpoklady, sociální, osobnostní či ekonomické. Co se týče kariérového poradenství, výchovný poradce zpracovává všechny podklady pro žáky ohledně středních škol, například informace o odevzdávání přihlášky na střední školu, aktuální informace ohledně přijímacího řízení na střední školy, informace o dnech otevřených.

Kariérový poradce například umisťuje strukturované informace na webové stránky školy, přidává odkazy na užitečné weby, realizuje exkurze, konzultační hodiny a neustále se vzdělává v nových informacích ohledně středních škol. Informace v oblasti volby střední školy i povolání se velmi často mění, a tak je zapotřebí tato témata bedlivě sledovat. Žákův rozhodovací proces je silně ovlivněn působením rodičů a blízkého okolí, proto je výchovný poradce způsobilý předávat veškeré informace o budoucím vzdělání zákonným zástupcům. Žákům v této oblasti pomáhá i učitel, který je učí předmět tematického okruhu Svět práce. Bohužel ne vždy je tento okruh vyučován výchovným poradcem.

Ze zjištěných výsledků kvalitativního výzkumu vyplynulo, že ne každá škola se intenzivně věnuje kariérovému poradenství. Převládají jiné činnosti, především klasické vyučování, kdy je výchovný poradce zároveň velmi vytížen jako řadový učitel. Na opačné straně stojí kritika kvůli vyhraněné časové dotaci, kterou výchovní poradci mají vyčleněnu pro výkon těchto činností. Shodné názory panují ve výkonech činností kariérového poradenství výchovným poradcem. Školy praktikují exkurze na Úřad práce, se kterým zároveň spolupracují například při realizování besed. Dále poskytují konzultační hodiny

pro žáky i zákonné zástupce, snaží se předat co nejpřesnější obraz světa práce a středních škol. Školy spolupracují s PPP, kam žáci dochází s možností udělat si profi test. Výchovní poradci se shodují také na potřebě úzké spolupráce s rodiči, rodiče však konzultační hodiny nevyužívají, maximálně v deseti až patnácti procentech případů. Největší přínos kariérového poradenství je spatřován v pomoci žákovi zorientovat se ve světě práce a možnostech výběru středních škol. Žákovi jsou podávány ověřené informace od zástupců středních škol, nejedná se o nepotvrzené informace z internetu.

Lze hodnotit, že stanovený výzkumný cíl byl rozebrán z teoretického hlediska a pomocí výzkumných metod následně dosažen. V teoretické části bylo kariérové poradenství dostatečně popsáno a pomocí metody strukturovaného rozhovoru bylo popsáno kariérové poradenství na třech vybraných základních školách. Výsledky realizované výzkumné sondy nemohou být vztaženy na kariérové poradenství v celé České republice, neboť pro tuto práci bylo zvoleno kvalitativní a nikoliv kvantitativní šetření, jedná se tedy o výsledky lokální. Práce dokumentuje situaci kariérového poradenství na třech základních školách v okolí Teplic v severních Čechách.

11 Seznam použité literatury:

ČÁP, D., P. KOUTNÁ, L. KREJČOVÁ, V. MERTIN, K. SLUŠNÁ, I. ŠTĚTOVSKÁ a J. FÉROVÁ. *Výchovné poradenství*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-498-5.

DRAPELA, J. V. a Vladimír HRABAL. *Vybrané poradenské směry*. Praha: Univerzita Karlova - Karolinum, 1995. ISBN 382-55-95.

FREIBERGOVÁ, Zuzana. *Poradenství pro volbu povolání a zaměstnání na úřadech práce v České republice*. Vyd. 1. Praha: Národní vzdělávací fond, 2005, 65 s. ISBN 80-86728-25-0.

GABURA, Ján a Jana PRUŽINSKÁ. *Poradenský proces*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. Studijní texty. ISBN 80-85850-10-9.

GALOVÁ A SPOL., Jana. *Průvodce pro (školní) kariérové poradce*. Zlín: Zlínský kraj, 2020. ISBN 978-80-87833-35-3.

HAMADOVÁ, Petra. *Studijní materiál pro výchovné poradce - účastníky kurzu "Výchovné a kariérové poradenství u žáků se zdravotním postižením"*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2010. ISBN 978-80-86856-64-3.

HANSEN, Ellen. *Kariérové poradenství : příručka pro země s nízkými a středními příjmy*. Vyd. 1. Praha: Dům zahraničních služeb MŠMT, Národní agentura pro evropské vzdělávací programy Centrum Euroguidance, 2007. ISBN 978-80-904005-2-8 (brož.).

JEDLIČKA, Richard, Jaroslav KOŤA a Jan SLAVÍK. *Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání*. Praha: Grada, 2018. Psyché. ISBN 978-80-271-0586-1.

KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada Publishing, 2014. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4502-2.

LACENA, Ivan. *Průručka pro výchovných poradcov*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010, 72 s. ISBN 978-80-7452-006-8.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál (vydavatelství), 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

ÚLOVCOVÁ, H., STRÁDAL, J. Role školy v procesu volby povolání. In BERNÝ, L., CIPROVÁ, J., MERTIN, V. *Poradce k volbě povolání : pro výchovné poradce a učitele ZŠ*. Praha : Josef Raabe, 2002-. A 1.2. s. 1 – 8. ISSN 1801-8440.

VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3357-9.

12 Seznam internetových zdrojů

HLAŘO, Petr. *Svět práce a volba povolání*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. [cit. 2021-02-24] Dostupné z:

http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf

KOHOUTEK, Rudolf. *Historie pedagogicko-psychologického poradenství*. Pedagogická orientace [online]. 1998, 8.(3), 30-45 [cit. 2020-11-17]. Dostupné z:

<https://journals.muni.cz/pedor/article/view/10567/9503>

Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2019/2020 - výroční zpráva ČŠI. Www.csicr.cz [online]. Praha: ČŠI, 2020 [cit. 2021-02-24]. Dostupné z:

https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el_publicace/V%0c3%bdro%0c4%8dn%0c3%0ad%20zpr%0c3%0a1vy/Vyrocní-zprava-Ceske-skolni-inspekce-2019-2020_zm.pdf

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Www.msmt.cz [online]. Praha: MŠMT, 2017 [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/41216/>

OECD. *Career Guidance: a handbook for policy makers*. European Communities, 2004. [cit. 2020-2-24]. ISBN 92-64-01519-1 [online] Dostupné z:

<https://www.oecd.org/edu/innovation-education/34060761.pdf>

Pro školy. Www.infokariera.cz [online]. Plzeňský kraj: VOATT, 2015 [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: <http://www.infokariera.cz/pro-skoly>

SCHERREROVÁ, Dagmar. *Vybrané kapitoly z kariérového poradenství* [online]. Karvinná: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 2003 [cit. 2020-11-10]. ISBN 80-7248-179-7. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:769b6b50-1097-11e3-9923-005056827e52?page=uuid:1dbfa2c0-4e2d-11e3-ae53-5ef3fc9ae867>

13 Seznam zákonů a vyhlášek

1. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
2. Vyhláška č. 197/2016 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů
3. Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů

14 Seznam zkratk:

IPS	Informační poradenské středisko
KP	Kariérové poradenství
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
RVP	Rámcový vzdělávací program
SPC	Speciálně pedagogické centrum
SŠ	Střední škola
ZV, ZŠ	Základní vzdělávání, základní škola

15 Seznam tabulek:

Tabulka 1: Další vzdělávání ředitelů základních škol (2019/2020)	23
--	----

Příloha 1.

Rozhovor č. 1

1. Kdybyste měl/a určit kolik času oproti jiným činnostem věnujete kariérovému poradenství, kolik by to přibližně bylo?

„Jak který čas ve školním roce, u nás se učí KP s dětmi v 8. třídě a v 9. třídě, v 8. třídě je to spíše takové seznamování, té práce tam moc není, spíš jednou měsíčně se ptám dětí, čím by chtěly být, jakou mají představu. Oni většinou žádnou představu nemají, koukáme na různá videa. Ale v té 9. třídě je náročná práce od poloviny listopadu až do doby než jsou umístěni, náročná teďka, kdy mi dávají podklady k přihláškám. Já je dávám panu zástupci, protože on je tiskne a děti s vytištěnou přihláškou chodí k lékaři. Teď to navýšení je hodně.“

2. Jakými konkrétními činnostmi se nejvíce zabýváte ohledně KP?

„Chodíme dvakrát ročně s osmou i devátou třídou na Úřad práce. V osmé třídě je to spíše takové seznámení (podzim, jaro). V 9. už jim říkají takové informace, co dělat kdyby se náhodou nedostali na SŠ, jaký je průměrný plat a který obor je žádaný a který je nežádaný. Potom s dětmi dělám různé testy, testy zájmů, osobností, takže vlastně každý týden mají hodinu intenzivní činnosti. Dostávají atlas škol, učíme děti pracovat s atlasem škol. Práce s internetem, seznamuju je s různými stránkami: infoabsolvent., atlaskolstvi, stredniskoly. Děláme různé testy na internetu, projekty, seznámení s povoláním, co obnáší studium, co obnáší povolání (bydliště, plat). Teď je vše online, za normálních okolností chodí sem k nám zástupci SŠ, takže teplické střední školy a okolí (Duchcov), seznamují děti co a jak. Jeden týden děti chtějí na tu prezentovanou školu, další týden zase na jinou prezentovanou. Letos to nebylo, ale spousta škol dělá online den otevřených dveří. Nemám v téhle době přehled, posílám jim vše online, ale jestli to dělají, to nemám

Ukázka kódování:

Navýšení činnosti

Úřad práce

Popis činností

poněti.“

3. Se kterými externími odborníky spolupracujete ohledně KP a jak tato spolupráce vypadá?

„Spolupracujeme s Úřadem práce, s PPP, děti tam mají možnost si udělat profi test, toho moc nevyužívají. Většinou spíše děti, které tam jsou stálými klienti už dlouhodobě, mají třeba teď konec šetření, takže když tam přijdou a požádají si o ten test, tak jim ho udělají, ale nevím jestli je to možné i v téhle době. Jinak s těmi středními školy, koukáme na internetu na videa, na videoukázky, seznamujeme se s obory (sklenář x sklář), neví, co každé povolání obnáší, takže seznamování s náplní práce toho daného povolání, protože chtějí všichni být PC analytici, ale neví co to obnáší.“

4. V čem vidíte hlavní přínos KP na této škole? A kde naopak jeho limity?

„Přínos asi v tom, že se snažím nebo těm dětem jakoby přiblížit ty střední školy nebo ty povolání. Trošičku mě mrzí, že mám někdy pocit, že jsme jediní s kým si o tom děti povídají, že doma možná já nevím se stydí nebo rodiče nemají čas. Někdy se mi stane, že děti přijdou s přihláškou, že si nevědí rady, ať tam něco napíšu. To je vždycky to nejhorší, co se vždycky může stát, abych já vybrala na co se hodí. V čem to trošičku skřípe, my ty děti známe jinak než rodiče, takže jsme měli případy, kdy dítě se špatnými známkami se hlásí na maturitní obor a dítě s krásnými známkami se hlásí na učební obor a tam to začne skřípat s rodiči. Vlastně na naše doporučení nedá. Byly to tři případy, ale ve všech případech přešli děti na ten obor, který jsme jim doporučovali. Takže, kdyby tam šli hned, tak si jakoby ušetří práci, takže občas ta komunikace s rodiči, teď to vážně úplně moc. Máme 20 devátáků a zaznamenala jsem jen tři případy, kdy se rodiče chtěli poradit. Ostatní nic, dodneška měli odevzdat podklady k přihláškám a mám polovinu. To mě trápí. Dříve děti vyplňovaly 3 přihlášky a sami, teď se dávají

Úřad práce

PPP

Seznámení se SŠ

Opora

Opáčná tvrzení

Komunikace

příhlášky dvě a vyplňuji je já a je ten proces pomalejší než dřív. A nevím čím to je. Zkoušíme ve škole vyplňovat přihlášky i když je oni nebudou vyplňovat a dopadne to katastrofálně (místo narození – porodnice, adresa – bez obce a PSČ), nevědí kdy se někteří narodili v deváté třídě, kolonka střední školy – nevědí, takže takový praktický, to mě opravdu vadí, jinak přínos...snažíme se všichni, není tady nikdo, kdo by dětem nebyl ochoten v něčem pomoci, i v téhle blbě době spousta online testů na přijímačky (M, Čj), furt se něco dělá, paní učitelky třeba narážejí na to, že pošlou test a na internetu najdou výsledky a pošlou test, který je stoprocentně splněn, takže je taková práce na nic, děti mají o sobě velké mínění.“

5. Jaké ze služeb KP žáci u Vás nejvíce využívají?

„Popovídat si, chodí za mnou s tím na co by se hodili, která škola. Opravdu je jich dostatek, který se přijdou poradit nebo ty, co se zeptají, co je pro mě dobré, co není, kam by měl jít, chci na intr -nechci. Tady s tímhle tím chodí. Dále chodí s pomocí hledat SŠ s tím atlasem, protože seznam zkratek je na začátku a ne u každé školy, děti si nechají poradit, horší je to s těmi rodiči.“

6. Do jaké míry v otázce volby střední školy spolupracují rodiče? Popřípadě jak tato spolupráce vypadá?

„Jak který rodič a jak který ročník. Jsou třeba třídy, kdy opravdu ty rodiče se obracejí hodně, potom jsou třídy, který to jakoby nepotřebují, jsou bezproblémový a není tam žádný zádrhel. Potom jsou ročníky, kde to drhne, jiná představa naše, dětí, rodičů. To je to nejhorší. Maminky si občas plní sen na svém dítěti.“

7. Jak celkově vnímáte systém kariérového poradenství na základních školách?

„Vím, že třeba učitelky na prvním stupni se ptají žáků v prvouce čím by chtěli být, čím je tatínek a maminka, připravují je tímhle tím způsobem, což je úžasný. Já jestli se mi to někdy poštěstí, tak učím i ve čtvrté a páté třídě, takže těch dětí se také

Příhlášky

Práce online

Popovídání si

Odlíšné představy

ptám, když přijdou na druhý stupeň, tak je známe, což je výhoda téhle školy, ty děti vlastně známe jakoby od malička, vím, že někdo chtěl být od malička cukrářkou holčička a pořád to s ní jde. V 9. si dá tu přihlášku a úplně nejlepší je, když se přijde pochlubit se svým výtvozem – dortem a přinesou nám ochutnat ze SŠ, to je úžasný. Takže si myslím, že se tomu věnujeme dost. Úžasná je komunikace mě a třídních učitelů, tím, že se zase více vidíme, problémy se řeší okamžitě, nepřesouvá se to na to až se někdy potkáme, protože se fakt vidáme každou přestávku, úžasná je komunikace s vedením, zase, když něco potřebuju, řeším to okamžitě, ať už je to přihláška či nějaký problém. Jak můžu takhle posuzovat, znám paní učitelky z těch větších škol, u těch velkých škol je to opravdu tak, že jakoby možná se pletu, ale vidím to tak, že třeba některý jsou úplně jiný, ale první stupeň jede sólo, druhý stupeň jede sólo, možná se potkají na nějakých poradách, tady opravdu jsme jakoby namíchaný, tak ta spolupráce je si myslím lepší. Teď budu trochu naivní, ale myslím si, že jsme tady fakt fajn, že nikdo proti někomu nemá žádnou averzi, nebijeme se tady, mám pocit, že i moje kolegyně chodí do práce rády. Všechno se řeší okamžitě s tím třídním, řeší se i přihlášky občas to někdo obejde a přinese přihlášku paní ředitelce nebo to nesou třídní paní učitelce, ta mi to musí dát, jo, že ty děti mají možnost volby. Rychlost, to je i třeba když sem přijdou potvrdit přihlášky, teď se děsím, jak to bude, kdy budu podávat přihlášky, kdy jim je předám, aby si to zkontrolovali, protože oni nesmějí do školy, půjdou k lékaři – přinesou potvrzení. Je to opravdu hrozný a tady se můžu opravdu na paní ředitelku spolehnout, i ona na mě, že když ji dám přihlášku, tak ji nemusí kontrolovat, protože ví, že je ode mě zkontrolovaná. Přínos je, že pro ty děti děláme dostatek a někdy mi přijde, že toho děláme ještě víc, než bychom měli, ale pro klid v duši to pro ty děti ráda udělám, vždycky jsou ty děti na prvním místě pro mě.“

Příloha 2.

Informovaný souhlas

Vážený/á pane/paní,

spolu s dalšími výchovnými poradci jste byl/a otázan/a k účasti v kvalitativním výzkumu, který bude sloužit jako praktická část v bakalářské práci: Kariérové poradenství na základní škole. Jelikož chci zachovat Vaše soukromí a osobní údaje, přijměte prosím tyto body.

1. Prohlašujete, že se budete účastnit ve výzkumu Lucie Schmiedové dobrovolně.
2. Účast ve výzkumu můžete kdykoliv přerušit.
3. Pomůžete mi svými informacemi přispět k tématu a tím informace rozšířit do podvědomí ostatních.
4. Ve výzkumu budou nebudou zahrnuty Vaše odpovědi pod Vaším jménem a jméner školy.
5. Budete účastníkem v rozhovoru, rozhovor bude mít formu strukturovaného rozhovoru.
6. Rozhovor se bude pomocí mobilního telefonu zaznamenávat.
7. Všechny získané informace přispějí ke zpracování bakalářské práce a nebudou zneužity.

Dne: 2.2.2024

Schmiedová

Podpis tazatele

Podpis účastníka